

A FRANKLIN-TARSULAT kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvtárban kapható:

OLCSÓ KÖNYVTÁR

GYULAI PÁL

Az eddig megjelent füzetek betűrendben. — (A zárjel közti számok a gyűjtemény folyószámaikat jelölik.)

Minden füzet külön kapható.

Amerikai nők. Rajzok és beszédek. Angolból ford. György A. (94) 40 kr.
Andersen. Regék és mesék. Fordította Milez Béla. (66) 30 kr.
 — Képeskönyv képek nélkül. Fordította Schambach Gyula. (133) 20 kr.
Arago és Vermond. Az ördög naplója. Vigjáték. Francziából ford. Egressy Benjamin (83) 20 kr.
Augier E. A Fourchambault család. Színmű. Francz. ford. Fáy J. B. (111) 40 kr.
Augier E. és Sandeau Gy. Poirier ur veje. Színmű. Ford. Haraszi Gyula. (146) 30 kr.
Balzac Honoré. Grandet Eugénia. Fordította Toldy László. (165) 60 kr.
Beaumarchais. Figaro házassága. Vigjáték. Fordította Paulay E. (26) 50 kr.
 — A sevillai borbély. Vigjáték. Ford. Paulay E. (121) 30 kr.
Berczik Árpád. Az igmándi kispap. Népszínmű. (155) 30 kr.
Béreczy Károly. A gyogyult seb. Beszély. (104) 30 kr.
Berzsenyi Dániel versei. 6-ik kiadás. (81) 50 kr.
Bessenyei György. A philosophus. Vigjáték. (138) 30 kr.
Boulé. Augustus családja és kora. Francziából Molnar Antal (73) 30 kr.
Bodanstedt Virgys. Shakespeare élete és művei. (79) 30 kr.
Bolssier G. Virgil. Francz. ford. Végh A. (22) 30 kr.
Bret Harle kaliforniai beszélei. Fordította Belényesi Gábor. (2) 40 kr.
Bulwer E. A jövő nemzedéke. Regény. Fordította Fáy Béla. (89) 40 kr.
Catullus versei. Fordította Csengery J. (105) 30 kr.
Chateaubriand. Atala. Ford. Csiky K. (12) 20 kr.
Cherbuliez V. A pépi király. Elbeszélés. Fordította Berényi L. (98) 30 kr.
Collins V. Sophokles. Ford. Kont L. (126) 30 kr.
Coppée Ferencz. Kisebb színművek. Fordította Csiky Gergely. (173) 20 kr.
Conscience H. A szegény nemes. Beszély. ford. Greguss Agost (19) 40 kr.
Csengery Antal. A magyar közoktatás és közművelődés némi főbb kérdéseiről. (101) 50 kr.
Csiky Gergely. Az első és a második. Elbeszélés. (153) 30 kr.
 — Anna. Dráma egy felvonásban. (167) 20 kr.
Csokonai V. M. Dorottya, vagyis a dámák dindala a farsangon. (1) 20 kr.
 — Lilla. Erzsébet dalok 3 könyvben. (42) 30 kr.
 — Ódák. Két könyvben. (65) 20 kr.
 — Békaegérharcz. Irta Homer. Átöltötve a Blumauer módja szerint. (124) 20 kr.
Czuczor Gergely népies költeményei. (33) 30 kr.
Daudet E. A férj. Regény. Fordította Luby Gyula. (127) 50 kr.
Dayka Gábor költeményei. (59) 20 kr.
Delpit A. Odette házassága. Regény. Fordította Fáy J. Béla. (143) 50 kr.
Diemens K. Karácsoni ének. Fordította Belényesi Gábor. (10) 30 kr.
Dugonics András felfedezései. (162) 30 kr.
 — Kun László. Szomorú történet 4 szakaszban. (181) 30 kr.
Ebers György. Egy szó. Regény. Fordította Kacziány Géza. (178) 80 kr.
Ébélot A. Cazaux András. Rajz a délamerikai pampaszokból. Fordította Kárfy Titusz. (139) 30 kr.
Eyraud E. Ferizade dala. Beszély. Fordította Huszár I. (32) 20 kr.
Fáy A. Érzélgés és világ folyása. Beszély levelekben. (150) 30 kr.
 — A külföldiek. Vigjáték 2 felvonásban. (174) 20 kr.
B. Fencsterleben E. Adalék a lélek életrendjéhez. Fordította dr. Klekner Alajos. (145) 40 kr.
Fenillet O. Trecoeur Julia. Elbeszélés. Fordította Csukási J. (52) 30 kr.
 — Egy nő naplója. Regény. Fordította Fáy Béla. (75) 40 kr.
Flegler S. A magyar történetírás történelme. — Sayous E. A magyar történelmi kiutazások. Mindkettő ford. ifj. Szinyei J. (38) 60 kr.
 — Kölesy Ferencz. Ford. ifj. Szinyei J. (49) 20 kr.
 — Szalay László és munkái. Fordította ifj. Szinyei József. (56) 50 kr.
Forster-Arnold Florence. Deák Ferencz. Életrajz. Angolból fordította Pulszky Agost. (137) 60 kr.
Fraknói V. II. Lajos és udvara. Történeti rajz. (46) 20 kr.
Gaal J. A peleskei notárius. Bohózat. (123) 40 kr.
Gaskellné. Cranford. Regény. Fordította Belényesi Gábor. (177) 60 kr.
Gauthier Th. A lélekcsere. Regény. Fordította Szekula Gyula. (29) 30 kr.
Goethe. Iphigenia Turaisban. Dráma. Fordította Kis János. (25) 30 kr.
 — Hermann és Dorottya. Fordította Hegedűs István. (116) 20 kr.

Gogol M. Beszélyek az orosz életből. (11) 20 kr.
 — Bulyba Tárász. Beszély. Fordította Almási L. (61) 30 kr.
Goldoni K. A hazug. Vigjáték. Fordította Radó Antal. (142) 40 kr.
Goldsmith Olivér. A wakefieldi pap. Fordította Ács Zsigmond. (169) 50 kr.
Gombos I. Az esküvés. Szomorujáték. (134) 40 kr.
Gozlan Leo. Három ara egy koronára. Beszély Francziából. (147) 20 kr.
Gréville Henrik. Árulás. Regény. Fordította Huszár Imre. (163) 80 kr.
Gvadányi J. Egy falusi notáriusnak budai utazása. (50) 40 kr.
Gyulai Pál. A vén színész. Beszély. (27) 20 kr.
 — Bárd Eötvös József. Emlékbeszéd (108) 20 kr.
 — Szilágyi és Hajmási. Költői beszély. (157) 20 kr.
D'Haussonville. Sand György. Francziából. (84) 30 kr.
Heyse Pál. A gróf kastélyban. Beszély. Fordította Halasi A. (86) 20 kr.
Horatius. A költészetről. Levél a Pisókhöz. Fordította Czuczor G. (37) 20 kr.
Hugo K. Bankár és báró. Szomorujáték. (99) 20 kr.
Hugo V. Hernani. Szomorujáték. Ford. Szász Arany (16) 30 kr.
 — Borgia Lucretia. Dráma. Fordította Szász K. (140) 30 kr.
Jerrold D. Zsák Mór. Magyarosította Belényesi Gábor. (31) 30 kr.
Jósika M. Egy igaz ember. Beszély. (18) 20 kr.
Kármán J. Fanni hagyományai. Beszély. (7) 20 kr.
Karr A. A normandiai Penelope. Regény. Fordította Fáy Béla. (90) 50 kr.
Kazinczy P. Magyarországi utak. (53) 20 kr.
 — Bácsmezeinek gyűjteménye. (60) 30 kr.
Kemény Zsigmond. Szelem és húság. Beszély. (15) 30 kr.
 — Élet és irodalom. (159) 30 kr.
Kerényi Frigyes összes költeményei. (5) 60 kr.
Kisfaludy Károly. Tihamér. Beszély. (55) 30 kr.
 — Irene. Szomorujáték. (62) 40 kr.
 — Vig beszélei (67) 20 kr.
 — Csalódások. Vigjáték. (82) 20 kr.
 — Versei. (1-4) 30 kr.
 — A kérék. Vigjáték. (125) 20 kr.
 — A pártutók. Vigjáték. (156) 70 kr.
Kisfaludy Sándor. Összes regéi. I. (129) 50 kr.
 — Összes regéi. II. (130) 30 kr.
Klapp Mihály. Rosenkranz és Gildenstern. Vigjáték. Fordította Csiky Gergely. (168) 30 kr.
Kochanovszkyné. Szeretett. Orosz beszély. Fordította Timkó I. (131) 30 kr.
Kont Ignác. Aristophanes. (97) 30 kr.
Kovács Pál. Parsangyi kalandok. Beszély. (41) 20 kr.
Kölesy Ferencz elbeszélései. (3) 60 kr.
 — szónoki művei. (17) 60 kr.
 — versei. Ötödik kiadás. (95) 60 kr.
 — Országgyűlési naplója 1832—1833. (166) 60 kr.
Körner Tiv. Zrínyi. Szomorujáték. Fordította Szemere Pál. — Körner Zrínyiről. Bíralt, írta Kölesy Ferencz. (64) 40 kr.
Lamartine. Heloise és Abelard. Fordította Erhardt Victor (109) 20 kr.
Legouvé E. Beatrix. Színmű. Fordította Felek J. (152) 40 kr.
Lessing G. E. Laokoon, vagy a festészet és költészet. hatásairól. Fordította Bánfi Zsigmond (40) 50 kr.
 — Böles Nánán. Drámai költemény. Fordította Zichy A. (72) 50 kr.
Lever K. Viharban. Regény. Fordította György A. (151) 60 kr.
Lindau Pál. Molière. Fordította Bánfi Zsigmond. (74) 30 kr.
Louis-Lande L. Camaron. Epizód a mexikói háborúból. Fordította Haraszi Gyula. (75) 30 kr.
Macaulay T. B. Machiavelli. Fordította B. P. (4) 20 kr.
 — Lord Bacon. Fordította B. P. (14) 20 kr.
 — Milton. (24) 20 kr.
 — Byron. Fordította B. P. (30) 20 kr.
 — Barère Bertrand. Fordította Annyal Dávid. (76) 30 kr.
 — A pápaság. Fordította B. P. (92) 20 kr.
 — Nagy Frigyes. Fordította Szentkirályi Mór. (118) 30 kr.
A magyar emigráció mozgalmái 1859—1862. Kossuth Lajos emlékirati nyomán. (171) 30 kr.
Malot Hector Pompon. Regény (154) 80 kr.
 — A szépség vonzereje. Regény. Fordította Sz. E. (179) 80 kr.
Mérinée P. Carmen. Beszély. Fordította B. P. (43) 20 kr.
 — Colomba. Beszély. Fordította Szenvey J. (80) 40 kr.
Mészáros Ignác. Kartágó. Regény. 5-ik kiadás. Bevezetéssel és jegyzetekkel Heinrich Gusztávtól. (93) 80 kr.
Michelét Gy. Lengyel- és Oroszország. Fordította de Gerando Antonia. (48) 30 kr.
Molière. A botcsinánta doktor. Vigjáték. Fordította Kazinczy Ferencz. (77) 20 kr.
Murray E. C. Grenville. A francia politikai életből. Fordították Belényesi és Huszár. (45) 60 kr.

Musset A. Ne fogadj fel soha semmit. Vigjáték. Ford. Paulay Ede. (87) 20 kr.
Nagy Ignác. Tisztújítás. Vigjáték. (44) 40 kr.
Olasz beszédek. Irták Barilli, Ghislanzoni és Sara, Fordították Huszár I. és Mócs Zsigmond. (110) 50 kr.
Orosz beszédek. Irták Puskin S., Gogoly M., Krylov L. Dosztojevskij és Turgenyev. Fordította Csöpey László. (149) 80 kr.
Ouida. Egy pár kis faczipó. Beszély. Fordította. Belényesi Gábor (68) 40 kr.
Pálffy A. Egy kastély az erdőben. (21) 20 kr.
 — A szebeni ház. Beszély. (112) 20 kr.
 — Az itélőmester leánya. Tört. beszély. (117) 40 kr.
Petőfi Sándor beszélei. (160) 30 kr.
 — A helység kalapácsa. Hősköltelemény. (170) 20 kr.
Pleuvier E. Beszélyek. Fordította Milez B. (51) 30 kr.
Poole J. Pry Pál. Vigjáték. Fordította Csiky G. (133) 30 kr.
Pope S. A műbírátról. Fordította Lukács Mór. (20) 20 kr.
Prescott H. E. Schaffer Magdalena. Beszély. Fordította Csukási József. (34) 40 kr.
Pulszky Ferencz. Eszmék Magyarország története philosophiájához. (91) 30 kr.
 — Martinovic és társai. (136) 20 kr.
Puskin S. Anyegin Eugen. Regény versekben. Ford. Béreczy K. (120) 60 kr.
Roscher Vilmos. A nemzetgazdaság viszonya a klasszikai ókorhoz. Ford. M. G. (175) 20 kr.
Le Sage. A sánta ördög. Fordította Varga Bálint (161) 60 kr.
Bernardin de Saint-Pierre. Pál és Virginia. Francz. ford. Ács Zsigm. (158) 30 kr.
Salvatore F. Két szerelem. Regény. Fordította Nyitrai J. (115) 30 kr.
Sand Gy. Az örlög-mocsár. Beszély. Fordította Csukási J. (39) 30 kr.
 — Leoni Leo. Beszély. Fordította Visi I. (47) 50 kr.
Sandean Gy. A montabreyi kastély. Beszély. Ford. B. S. (6) 20 kr.
Sayous E. A mongolok betérése Magyarországra 1241—42. Fordította Takács István. (35) 20 kr.
 — A magyar történelmi kiutazások. — Flegler S. A magyar történetírás történelme. Mindkettő fordította ifj. Szinyei József. (38) 60 kr.
Schiller. Wallenstein halála. Ford. Hegedűs I. (164) 40 kr.
 — Mózes küldetése. Fordította Jurany Gusztáv. (70) 20 kr.
Sollohub gr. Előkelő világ. Orosz beszély. (8) 30 kr.
 — A gyogyserzész. Beszély. Oroszból ford. Brassay A. (23) 20 kr.
Spielhagen Fr. Az utolsó órában. Elbeszélés. Ford. Halasi A. (128) 30 kr.
Stifter A. Brigitta. Beszély. Ford. B. J. (28) 20 kr.
Szonio. A holt regéi. Finnből ford. Vikár B. (148) 20 kr.
Szentjóni Szabó L. Mátyás király vagy a nép szerete jámbor fejedelmek jutalma. Nemzeti érzékeny-játék. (135) 30 kr.
Szalay L. Mirabeau. (122) 40 kr.
Szigligeti Ede. Liliomfi. Vigjáték. II. kiad. (9) 20 kr.
 — Magyar színeszek életrajzi. (57) 40 kr.
 — A trónkereső. Szomorujáték. (106) 30 kr.
Szilágyi S. Történeti rajzok. (100) 60 kr.
Taine H. Az eszmény a művészetben. Fordította Harrach J. (71) 30 kr.
Taylor T. Barátság. Vigjáték. Ford. Csiky G. (144) 20 kr.
Teleki L. gróf. Kegyzenc. Szomorujáték. (85) 40 kr.
Tennyson A. Arden Enoch. Angolból János G. (113) 20 kr.
 — Költői beszédek. Fordította Csukási J. (141) 30 kr.
 — Király-idyllek. Fordította Szász Károly. (13) 20 kr.
Theophrastus jellemrajzi. Ford. Hunfalvy J. (107) 20 kr.
Theuriet. A Buzavirágok háza. Beszély. Fordította Ujkéri. (69) 30 kr.
 — Veronika asszony. Beszély. Fordította Ujkéri. (119) 30 kr.
 — A habléány. Beszély. Fordította Sz. E. (176) 30 kr.
Tolstoj L. N. gróf. Családi boldogság. Beszély. Ford. Szentkirályi Albert. (54) 40 kr.
Turgenyev I. Tavasi hullámok. Regény. Fordította Timkó I. (114) 40 kr.
 — Költemények prózaián. Fordította Csöpey L. (172) 30 kr.
Uchard M. Jean csillaga. Beszély. Fordította Fáy J. Béla. (88) 40 kr.
Vasiliadis Sz. N. Galatea. Dráma. Ujgörgöből ford. Kállay Béni. (58) 20 kr.
Vautier Gy. A keresztanya. Fordította Márkus Miklós (102) 30 kr.
Wieland. Abderiták. Ford. Farkas Albert. (180) 1 frt.
Zichy Antal elbeszélései. (36) 30 kr.
Zschokke H. A szegény villshirei lelkész naplójából. Beszély. Fordította Sz. M. (96) 20 kr.
Zsilinszky M. Kupecky János. (63) 20 kr.

36-IK SZÁM. 1884. BUDAPEST, SEPTEMBER 7. XXXI. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: - VASÁRNAPI UJSÁG és 1 egész évre 12 frt. POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: 1 félévre... 6 * Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG: 1 egész évre 2 frt. Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK: 1 egész évre 6 frt. Képföldi előfizetésekre a postai... 3 * Képföldi előfizetésekre a postai... 3 *

A FRANCZIA-KHINAI VISZÁLY FŐSZEREPVIVŐI.

HÁBORU-E vagy csak visszatorlási művelet, a mit most a francia hajóraj a menyei birodalom keletén visel. Ágyuk dörögnek, erődök omlanak össze, hajók sülyednek el és omlik a vér: a háború fogalmából tehát nem hiányzik semmi lényeges kellék. De a francziák mégis azt állítják, hogy ők csupán repeszszálakat gyakorolnak a khinai árulás megfenyítésére s nem viselnek formaszzerű háborút, mely tényleg hivatalosan megüzenve egyik fél részéről sincsen.

Hasonló «visszatorlási rendszabályok» meg vannak engedve a nemzetközi jogban s nem egy példát jegyzett föl már az újabb idők krónikája is, a midőn egyes elszigetelt «fegyvertény» — mondjuk csata vagy ütközet — tényleg végbement, a nélkül, hogy ez háborút vont volna maga után. Az angolok 1840-ben néhány angol alattvaló megkárosítása miatt lefoglalták a nápolyi, 1850-ben ugyanígy okból a görög kereskedelmi hajókat; 1859-ben az Egyesült-államok kormányja fegyverrel üzte ki az angolokat a nutkai

LI-HONG-CSANG, KHINAI ALKIRÁLY.

MILLOT, FRANCZIA TÁBORNOK.

COURBET, FRANCZIA TENGERNAGY.

öbölből, s mindezekből nem származott háború. Sőt 1827-ben Navarinnál az egész török hadi flotta is megsemmisült, a nélkül, hogy Törökország ekkor vagy e miatt több háborúba keveredett volna bármely hatalommal. 1860-ban a francziák Kantont már bevették volt s az ez után létrejött békekötést mégis csak szerződésnek s az ellenségeskedés abbanhagyását a «viszálly befejezésének» nevezték. Még a pálikai csatát és Peking bevetését sem előzte meg hadüzenet.

A francziák most is azt remélik, hogy Fu-csu lerombolása eszére fogja téríteni a khinaiakat s eleget tesznek a francia követeléseknek, melyek a francziák által eddig elfoglalt pontok, különösen a megszállott gazdag Formóza szigetének vám- és egyéb jövedelmei által teljesen biztosítva vannak. Khinából azonban egészen másféle hírek jönnek, mint a melyek arra engednének következtetni, hogy a menyei birodalom legfőbb külügyi hivatala, a csung-li-yamen engedékenységre volna hajlandó. E hírek szerint a khinai kormány háborút hirdet népei között a fran-

ciák ellen s hogy ezt komolyan veszi, mutatja az is, hogy a menyei birodalom legjelesebb diplomatája, a békepárt feje, Li-Hong-Csang, ki aláírta a khinai kormány részéről a tiencsini szerződést, melynek megszegése miatt az ellenségeskedés kitört, méltóságától, miniszteri és alkirályi hivatalától állítólag megfosztatott. Courbet tengernagy missziója ennél fogva korántsem mutatkozik befejezettnek s a fu-csuihoz hasonló «fegyvertényekről» valószínűleg lesz még módunk értesülni, annál is inkább, mivel Millot tábornok, Tonking eddigi katonai főparancsnoka erélytelen magatartása miatt állásáról visszahivatott s a francia kormány részéről minden előkészület megtörtént, hogy szükség esetén harmadfelezer tengereszkatonából s 6000 főnyi gyalogságból álló hadosztály küldessék Khinába. E nagy jelentőségűvé válható háború, mely a menyei birodalomnak talán egész jövődjére átalakító hatásúvá lehet, szolgálat alkalmasat reá, hogy olvasóinkkal megismertessük azokat a főszereplőket, kiknek neve a francia-khinai viszállyal, illetőleg előzményeivel a leggyakoribb emlegetés tárgya volt.

Li-Hong-Csang egyike a mennyei birodalom legkiválóbb politikai egyéniségeinek. Ő a főparancsnoka a Tonkingban működött s a Tonkinggal határos tartományokban elhelyezett kínai csapatoknak. A francziák is rendkívül értelmes, határozott, erélyes és ügyes férfinak ismerik el, a kinek elegendő diplomáciai és katonai képzettsége van, hogy belássa Khina aránytalan gyengeségét egy európai nagyhatalommal szemben s hazáját minden könnyelmű lépéstől visszatartani igyekezzék, mely kenyértörésre vezethetne, a miből előre láthatólag Khina semmi előnyt nem remélhet, sőt ellenkezőleg, rendkívüli veszedelmet és romlást vonhat maga fejére.

Li-Hong-Csang 1823-ban született Nganhuei tartományban. Egy szegény kínai tudósnak a második fia, kit atyja a tőle telhető legnagyobb gonddal nevelt. Már harmincz éves volt, midőn a Tai-Ping forradalom kitört, mely határozó befolyással lőn életére. A fölkelők bevették Nankint s betörték Nganhueibe. Li-Hong-Csang ekkor egy kis csapat élére állt s megtámadta a fölkelőket oly sikerrel, hogy magára vonta a tartomány katonai parancsnokának, Cseng-Kov-Fannak figyelmét, ki vele megismerkedvén, annyira megszerette a bátor és értelmes tudóst, hogy titkárává tette.

A legnehezebb, az első lépés tehát meg volt téve az elebe táruuló fényes pályán, melyen egyszer megvetve lábát, nem könnyen engedte magát eltántorítani, hanem erős kezekkel ragadta meg kínálkozó szerencsét.

1861-ben Cseng ajánlatára már Kiang-Szu tartomány kormányzójává nevezték ki, melyet ő ragadott ki a lázadó tai pingai kezéből, kik elfoglalták vala. E hadjáratban annyi érdemet szerzett, hogy megadták neki a «császári herceg nevelője» föltette megiszlító címét, s a harmadik fokozatu nemességét utódaira is átszármazó örököségi joggal.

Két évvel utóbb eddigi legfőbb pártfogójának, Cseng-Kov-Fannak utódja lett a két King tartománynak kormányzatában, mely tartományok az egész kínai birodalomban a leggazdagabbak.

Ettől kezdve Li-Hong-Csang tekintélye és befolyása egyre növekedett. Saját híveivel töltte be a legmagasabb és legjövendmezőbb hivatalokat s azok támogatásával csaknem egyenalen a saját kenyé-keve szerint igazgatta a roppant birodalom legfőbb ügyeit s vezette politikáját egész a legutóbbi időkig, a mikor a háboru-pártnak, ugy látszik, fölébe kerekedni sikerült.

Teljes ezime a következő: fő császári biztos, főparancsnoka az éjszaki tengerparti védelemnek, felügyelője a kereskedelemnek, a császári herceg nevelője, a titkos tanács tagja, Pe-Cse-Li tartomány alkirálya és birodalmi gróf.

Millot tábornok ez idő szerint 53 éves. Montigny-sur-Aube-ban született 1829-ben. A saint-cyri katonai iskolából husz éves korában került ki s katonai szolgálatba lépven, nyolcz évre rá százados lett. Részt vett a Khina elleni háboruban s itt szerzett érdemeiért megkapta a becsületrend keresztjét. 1869 elején zászlóalj-parancsnok lett s egy évre rá a metzi hadtestben harczolt a németek ellen. Elfogatván, a fogságból megszökött, s a nemzeti védelem kormányja alezredesnek nevezte ki, egyuttal ezredparancsnoksággal is fölrüházták a metzi hadseregben, melynél segédparancsnoki tisztet is viselt, a katonai rangok fölötti vizsgáló bizottság azonban csak alezredesi rangját ismerte el. E vizsgálat alkalmával némi botrányos esetek is fölmerültek, melyeket azonban a bizottság kedvezése elnézett. Négy hosszú évig kellett várnia, míg ezredessé lehetett s

csak 1880 február havában nyerte meg ujra a tábornoki vállrojtot, melyet már tíz évvel előbb az ellenség ágyutüze előtt állva viselt vala.

1883-ban lőn dandárparancsnokká, mely állásában a 3-ik hadtest 6-ik hadosztályát vezényelte. Majd a tonkingi expedicionális hadtest főparancsnokává nevezetett ki, mint ki annak hírében állt, hogy jól ismeri Kokhinkhinát és az anamitákat, a kikkel többször mérkőzött az előtt.

Hídegvérü, bátor embernek mondják, ki csapataiba önbizalmat tud önteni. Tonkingi viselt dolgai azonban nem igen igazolták a hozzákötött várakozást. Átalában az a hit, hogy sok hibát követett el, nem egy érzékeny veszteget okozott seregének, mely több elővigyázat mellett el lett volna kerülhető, — így a többi közt a Langszon melletti vereség, — s ahhoz járult örökös torzsalkodása a hadi tengerészet vezényletével, melynek műveleteit nem támogatta a kellő erélyvel s mely ugy szólván az ő segítségével nélkül vitta ki ama fényes sikereket, melyekhez az ő szárazföldi «hadi tettei» nem is hasonlíthatók.

A franczia expedicionális hajóraj főparancsnoka Courbet tengernagy, kinek immár hosszú katonai szolgálata áll a háta mögött, nem kevesebb, mint harminczhat év.

Courbet ama kevés számú tengernagyok közül való, kik műszaki iskolából kerültek elő. Mielőtt a tengerészetnél elfoglalta volna fontos állását s viselte volna a parancsnoki tisztet, mely őt a keletázsiai események előterébe emelte, 1880-ban Uj-Kaledónia, a franczia fegyvergyarmat parancsnoka volt. Itteni kormányzata különféle megjegyzésekre szolgáltatott okot, a mi azonban csak annyit bizonyított, hogy Courbet tengernagy bir azzal a ritka bátorsággal, hogy azt, a mit helyesnek hisz, nem hajlandó fölállozni a népszerűség kedvéért, de követi meggyőződését s féltékenyen őrzi tengerési becsületét és tekintélyét.

Huszonkét éves korában első osztályú aspirans, hét évvel utóbb sorhajóhadnagy, tíz évre rá fregatt-kapitány, 1873-ban pedig sorhajókapitány lett. Mint fregatt-kapitány az éjszaki páncezlos hajóraj vezérkarának főnöke volt s ő vezényelte az Antillákon állomásozó hajóosztályt. Mint sorhajókapitány a gyakorló hajóraj vezérkarának volt főnöke s ez állomásáról küldetett Uj-Kaledónia kormányára.

Taval a cherbourgi kísérleti osztály gyakorlatait vezette. Majd a tonkingi események alkalmából az annami partokon összejűjtött hajóhad parancsnokává nevezetett ki.

Itt rendkívül nehéz helyzete volt. Tonkingban veszedelmes vala a helyzet, kevés erővel levén szükség nagy mérvű eredményeket mutatni föl egy sokkal nagyobb számú, elkeseredett, a mellett vitéz és furfangos ellenséggel szemben. Mult év augusztus hó közepén és szeptember elején kemény ütközetek folytak, melyekben a «fekete lobogók» a Day jobb partjára verettek vissza. Bouet tábornok ekkor visszahivatván, Courbet tengernagy bizatott meg a műveletek vezetésével.

Courbet Hanoiban úte föl főhadiszállását s megkezdé a legjobban védett tonkingi fellegrvár, Son-Tay ellen ama három napi harczot, mely a tonkingi hadjárat legfényesebb fegyverténye vala.

Januárban az expedició vezényletét Courbet átadta Millot tábornoknak, a mikor is szolgálatai elismerésül altengernagynak nevezetett ki s a hajóhad élére állítottatott.

Midőn nem rég megkapta a parancsot, hogy igyekezzék kereskedelmi és hadászatiilag fontos kínai állomások birtokába jutni, megindult a Min folyó felé, abba a kínai erő-

dők tömördek ágyuinak torka előtt bevitörözött s mielőtt még a khinaiak csak észre is vették volna, összelövette a fu-cseui arzenált s a Min folyóban állomásozó egész khina hajóraját, a mely tényéről alább közölt cikünkünkben bővebb részleteket talál az olvasó.

Majd Formóza szigetét szállta meg s a franczia csapatoknak oly pontokat biztosított, melyekből könnyű szerrel folytathatják sikeresen a háborut, ha az egyszer, a mi alig látszik már elkerülhetőnek, forma szerint is megindítatják.

IDEGEN CSILLAGOK.

(A «Kárpáti emlékek»-ből.)

Ez a határhegy . . túlnan átragyognak Sugárai nem ismert csillagoknak. Sok szép csillag csábit bár tűzével: Idegen a föld, mely felé vezérel!

Uj csillagok, miket nem lát a róna, Néznek reám s ez ő határoromna. S úgy vonzódom, szokatlan vágytul égvé, Mint kinek lány először néz szemébe.

Oly közel jönnek a kék ősi égen, Hogy csak kezem nyújtsam ki és elérem. S mosolyganak, hogy völgyeikbe szálljak, Ott szebb az ég, és virulóbb hazát ad.

Szép csillagok, hiába int mosolytök, Hazátlan lelkeim ott nem lenne boldog: Csak addig tart hazánk, eddig világunk, Azontal mennyet égvén sem találunk!

Oh csillagok! merüljete homályba. Szívem követne, de örökre fájna. Szállnék a fényes ösvényen, de arczát Hazám földének felhők eltakarnák!

Maradj, szív! bár iránytűként vezetne Fényök szebb honba, távol tengerekre, Ophirt, kincsével, megtalálnád ismét! Szegény beteg hazádat elveszíténéd!

BARTÓK LAJOS.

A LEGRÉGIBB PEST.

Régen volt. Majdnem tizenöt esztendője már, a mi a jelen esetben valóságos ó-ko, antediluvialis időszak. A civilizációznak roppant előhaladását jelezte, hogy az új-ter egy sarkán, — most Erzsébet-ternek nevezik, — olyan sörházat nyitott Likey, a hol csodálatos csigaszervezettel egyenest az alsó pinczéből huzzák föl a friss csapolást az ivónak berendezett felső pinczébe, onnan pedig a földszintre s fölhúzzák illetén módon alkalmasint a föltötte levő három emeletre is, ha megengedné az első magyar általános biztosító társaság, mely akkor cseperedő intézet a palotaszerű nagy épületet ép akkor vette meg egy kihunyóban levő ősrégi olygarcha családtól. Notabene: nem a család volt kihunyóban, hanem az olygarchaság.

Annak a sörházi pinczehelyiségnek a lehetlenségig szép tájképekkel volt bepíngálva a boltozatos fala. Ott nem álmodozott plótói módon az éjszaki fényő a déli pálmáról, mint a Heine költeményében, hanem realisztikus módon ölekezett vele. Jégföde havasok lábában buja tropikus növényzet terült széles, kövér leveleivel, míg mellette flegmatikus beduin karaván hajta tevéit egy coniferá-erdő sötétlő hűsében. Pompás volt itt időzni a jégbe hűtött habzó sör mellett, kedve szerint képzelve magát Norvégia hegyei közt s egyuttal a még akkor föl nem fedezett Congo partjain.

A mi «geografiai társaságunk», — mert megtettük magunkat annak, — ebben a kellemetes helyiségben szokta volt tartani szakülésit, különösen a kánikula idején. Persze a napi

munka befejezte után, értsd délutáni hat órakor. Nem mintha valami hivatalnokok lettünk volna, kiknek akkor van ki a büreauja, hanem mert a hajdankorban, — tizenöt év előtt! — hat órakor már mindenki beada az utolsó kéziratot a nyomdába s egész nyugodt lélekkel várta, hogy lesz abból reggelre kelve közvélemény, az azóta istenben boldogult, de akkor nagy tekintélyű «Hon» hasábjain. Mert az újságszerkesztés is okosabban volt akkor szervezve, mint mai napság, a mikor a szegény szedő áldhatja a kedvező gondviselést, ha esti hat órakor az első kéziratot a kezébe kaphatja s ha még éjfélután két órakor nem veri föl álmából valami istenverte távirat. Mi felölünk ajtózáras után nyugodtan röpiheték volna a levegőbe a muszka czárt a nihilisták, nem lett volna a hir annyira érvényes más napig, hogy miatta valamelyikünk elhagyta volna a földalatti Malmöt vagy Unyanyembát.

Az érdemes társaság ekkép gondolkozott: munka után az egész város a zöldbe vonul. Jaj de bolond egy város! Hát hova vonulhat itt a zöldbe? A városligetbe? Hisz annak minden zöldjét leette a cserebogár még májusban s mivelhogy az eső nem öntözi föl mindennap az utakat, a fölszálló por a városligeti egész zöldet rég fakóvá tette, megülve az imitt-amott megmaradt lombozatot. A ki elég bátor a város-erdőben két órát eltölti és színi az «üde» levegőt, legyen rá elkészülve, hogy két font sárral gazdagabban jön haza a tüdejében. Igaz, ott volna a zugliget és ott volna a Svábhegy. Szép helyek, üde helyek. De a ki oda indul, előbb tegyen testamentumot s induljon el napkelte előtt; mert mire kiér, becses személyének csak az egyik felét fogja találni a ruhájában, a másik fele elolvadt a hőségtől és fáradságtól utazása közben, melyből, jó szerencse, ha a megmaradt egyik fele éjjel tájra nagyobb veszedelem nélkül haza kerül. Vagy itt közelebb, a városon belül keressen az ember valami szellőzárta szabadabb helyet? Ott volna a Dunapart, kigondolni se lehetett volna gyönyörűbbnek. De mi haszna, mikor az egész városnak ott borítják ki a szemetjét a két kerekű kordékból s rongyszedők rajai turkálnak a házi söpredék, timárcser és halhulladék illatozó halmái között, nem is említve a csatorna-torkolatok szivárványszinben játszó felületét, melyekből Themzevizet bizvást desztillálhatna valami londoni élelmesség. Vagy a terek? Az igaz a terek. Itt van példának okáért ez az új-ter. Hát ültetvény ez? hát üdülő hely ez? Keresztül-kasul járhat rajta a fűmákos szeker, nem is keresve az utat. Kerítése nincs, ember legyen, a ki megmondja, hol végződik az utca, hol kezdődik a «promenáde», a melyiken alig lehet kedve promenézni valakinek, egy araszszal levén magasabban a feje, mint annak a szép reményekre jogosító vadgesztenye- és platán-csemetének a koronája, mely hűvös ernyőt volna hivatva borítani az alatta járókra. Jövő zenéje ez még csak. Középen ott disztelenkedik egy reneteg fakalitka. Riegelvand neki a legszilárdabb része, de azért esődül bele a publikum meghallgatni Gallmayert, az ó-budai honleányt, a ki Bécsből, hol most kezd lenni ünnepeit művésznő, lerándult elragadni honfitársait. Falrengető tapsokkal fogadják, a vigyázatlanok, kokszátatva, hogy a roskatag alkotmány ott nyomja őket, mint az egeret. A színház előtt mogorva drabant áll; azt hinné az ember, arra való ezélemből, hogy senkit be ne ereszsen a veszedelmes csapatóba. Azonban a rendet fontartani s a kellő felvilágosításokat megadni áll a posztion. Eleget is tesz mindkét földadatnak. Segit betaszigálni a betolongokat s ha kérdezed tőle, hogy «mért lobog a német színházon a nemzeti színű lo-

bogó?» szellemi felsőségre mutató lenézéssel adja meg a kért fölvilágosítást:

— Furcsa! hát azért, mert a szél fujja.

De az új-ter még igazi paradicsomkert a József-terhez képest, melynek nehány vadribizli-bokrárt hűségesen őrzi a nagy nádor bronzból. De bezzeg nem őrzi senki az újépület előtti nehány nyurga juhárt. A kaszárnyából édes pásztortórára kimenekült cserepár bizvást vésheeti bele a héjába azt a két vaskos szivet, mely kemény bajonettel átdöfve ott egymásért lángol, nagy elérékenyülésére a lágy szívű Dulcineának, ki e látványra elfeledi, hogy most kilencz vassott gyermek jóllétének gondozása volna bízva rá.

Nincs itt hova menekülni. Igaza volt a nagy Széchenyinek, a mikor azt mondta, hogy Pesten nincs menedék a hőség elől, hacsak nem buvik az ember a föld alá. Ezt ő a harminczas években mondta ugyan, de igaza van ma is, ma, a mikor 1868-at írunk. A geografiai társaság ennél fogva csak egy böles ember tanácsát követi, mikor a forróság elől föld alá buvik.

Mert ennek a városnak igazán nincsen «tüdeje». A legszelebb, leghosszabb utcának mentén nincs sehol egy fa, egy bokor. Kertek? Ott van a híres botanikus kert az országuton, a Kunewald-ház és a nemzeti színház telke között. Ennek kellene lenni a legkülönhat kertnek az országban. No, terem is benne hónaljig érő gyönyörű — csalán. S mindjárt közelében, a muzeum impozáns épülete körül, a szép, tágas téren, mintha ott volna települő helye a fellegekben fölkaivarodó rákosi homoknak. Az a néhány szifla, mely még ki nem száradt az asszu talajban, látszik, mennyire iriglyi sorsát a «pusztaí fizű»-nek, melynek sorsa oly szivfacsarólag van megénekelve az Arany János költeményében. Egy árva fűszál nem bír fölvergődni, s ha ki merné emelni fejét, letiporná a rajta tipró sarok. És ezt a pusztát telket még be is kerítették. Deszkapalánk veszi körül a hatalmas négyzetet, telcirva mindenfélé tilalommal, de a melylyel nem törődik a t. cz. publikum. A palánk aztán e fölötti szegényében meg is unta az állást és szép kényelmesen lefeküdt helyenként, néhol csak félig, nyájás megvonulót kínálva a lakásiságban szenvedő szegény éjjeli csirkfogóknak. Magánkert? Ott volna a Károlyi grófké az egyetem-utczában, de az köteles falal van eltírva a hozzáférhetéstől. Nem különben az úri-utczában a szervita-barátok kertje, mely arról nevezetes, hogy ott terem a világon a legdrágább laboda.

Egy komoly geografiai társaság ily körülmények között esakugyan nem tehet okosabbat, mint hogy egy pinczehelyiség zöldre festett üregét itéli a legüdebb helynek a főváros egész területén. Igaz, hogy itt a nap nyájás verőfényét gázlámpa helyettesíti, mely a vendégek szaporodtával füllesztővé teszi a levegőt az alacsony bolthajtások alatt. De ha az emberben — justum ac tenacem propositi virum — elég erkölcsi elhatározás és fizikai lehetőség volt abban az atmoszpherában várni be a késő esti órát, mikor odakünn már lehült egyikiké a levegő, s fölhaladt az alvilág lépésején, és kilépett a Szén-terre, — mert Deák-ternek csak később lett elkeresztelve — hah, minő jutalom várta ott a kitartó erényt, mely tele tüdővel szivta magába a langy esti zephyrt, mily frissítőnek tetszett az, valóságos balzsamos hegyi légnak, mely üdit és elevenné teszi, s mily szánalommal tekinthetett az ember a többi járókelőkre, kik fáradtan, tikkadtan szédelegtek az utcán, törülgetve homlokukról a verejtéket és szivda a kiállhatatlan meletet, mely még éjjel sem akar engedni. Hja, ő bennök nem volt annyi életből-essésség, hogy a szén-teri levegőről egy orkuszi

kemencze temperaturájának élvezete után mondhattak volna igazságos ítéletet.

A föntebbiekből, reményem, eléggé kiderül, hogy a geografiai társaság kiválóan praktikus gondolkozásu férfiakból alakult, a mint azt a későbbi eredmény is megmutatta.

Tagjai csekély kivétellel mind hatalmas, tekintélyes férfiakká váltak. Egy részök tanár lett, a ki könyveket ír s most tagja a tudományos akadémiának; egyik előkelő államhivatalnok, a másik egy nagy lap felelős szerkesztője, melynek roppant tekintélye van, de kevés prenumeránsa; egy harmadik egy eleven kis lap redaktora, melynek tekintélye nincs ugyan sok, de annál több előfizetője; egyik többszörös képviselőjelölt, egy másik meg valóságos honatya. Került a geografiai társaságból minden, orvos, ügyvéd, bankár, igazgató tanácsos, még tacs házi ur is.

De miért volt épen geografiai? No ez egy kis magyarázatra szorul.

Hát az ugy történt, hogy az özönvíz előtti korszakban — ugy másfél vagy két évtized előtt — sokkal vallásosabbak voltak az emberek, mint mai napság. Megemlékeztek arról, hogy a szombati napot megszenteljük s ne végezzenek az nap semmi zörgő dolgot. Ennél fogva mi bizony vasárnap nem csináltunk lapot s hétfőn a közönség kíváncsiságának koplalni kellett.

A vasárnapot aztán a társaság fölfedezési utak rendezésére szánta, Livingstone épen az időben tevév diatossá az ilynemű expediciókat. A társaság kirándulásokat tett azokra a területekre, a melyeket Afrika belseje után a legkevésbé ismereteseknek tekintett s melyek a kutató szellemnek a leghálásabb terrenumot kínálkoztak. Így meglátogatta a trogloditákat a Szent-Gellérthegy barlangjaiban, a soroksári Duna-ágon átuszott a Csepel-szigetre, kutatta a régi Aquincum földi maradványait a hévizek körül, nyomozásokat tett Árpád sírjának fölfedezésére, melyről meg vagyon írva, hogy a Boldogságos szüz Fejéregyháza körül keresendő, a Péterhegy lábában, egy meleg forrás mellett, melynek vize «alvens lapideus»-ban csergedezett a római vízvezetékbe; olvasgatta a sírfömlirátokat az elhagyott váci temetőben, — fötvekenységét azonban Pest városa belső területén koncentráltá s ott volt mindenütt, a hol régi épületet bontottak, vagy utcázat szakgattak föl csatornázás céljából, a föld alatt keresvén a régi Pest nyomait, de olykor fölmászván a tornyokba is, hogy hátha valami régi műemléket jobban megőrzött volna a földnél a levegő.

Ekkor történt, hogy kiütött az alkotmányos szabadság, mely Pest város területén hadat üzent minden fönnállóknak. A geografiai társaság elszomorodva látta szeme előtt pusztulni a régi Pestet. Még csak arra se maradt ideje, hogy legalább lefotografirozza az utókor számára. A körülöttük feltöltött földből félig még kiálló esendes házakat, kosarosan kidülleszkedő rostélyakkal, papírral betapasztott ablakokkal, a melyekbe kényelmesen benézhetett a liba, nem engedték, hogy magoktól sülyedjenek el a semmiségbe, lebontották; egész utcasorok váltak kőhalomná; tabula rasává fenyegetődözött válni az egész terület, mely a régi Pestet hordozá.

Ha ekkor valaki elaludt volna s csak ma ébredne föl, — nem lenné honját a hazában. Elmenne a Dunapartra, hogy az oda kihordott döglött kutyákat megsírassa, s ott látná a korzót, aszfalt- és márványtalapzatával, lombos fasoraival, palotáival s azzal a kilátással a gellért-hegyi parkra, a királyi várhegy kertjére és czukorsütemény alakú parti épületeire, melyekhez kevés van hasonló valahol;

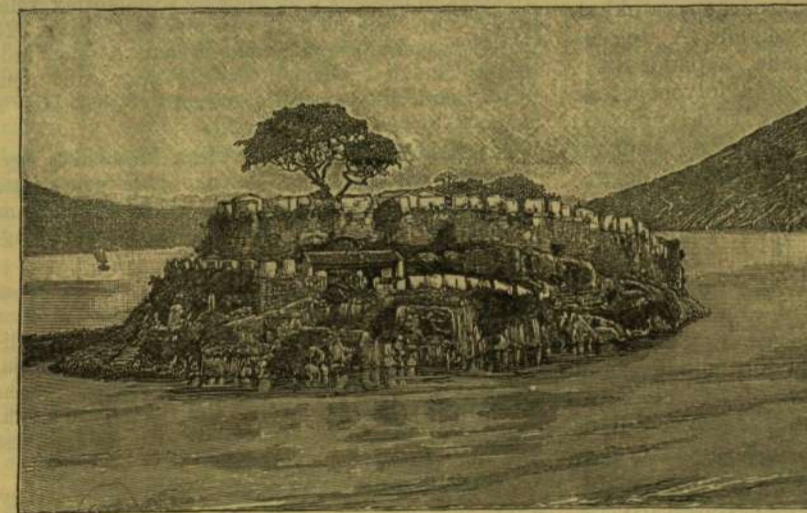
A BUDAPESTI KÖZPONTI INDÓHÁZ. — A FEDETT CSARNOK.

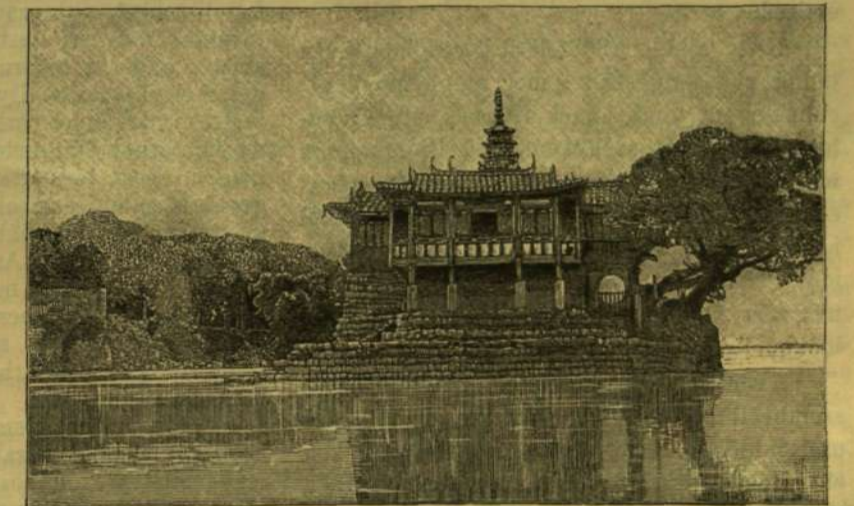
A FRANCZIA-KHINAI HÁBORUBÓL. — FU-CSEU VÁROS.

A BUDAPESTI KÖZPONTI INDÓHÁZ. — AZ ELŐCSARNOK.

ERŐD A MIN FOLYÓN, FU-CSEU MELLETT.

MANDARIN NYÁRI LAKÁS FU-CSEUBAN.

HORGONYVETŐ HELY A PAGODÁNÁL ÉS AZ ARZENÁLNÁL FU-CSEUBAN, HONNAN A BOMBÁZÁS TÖRTÉNT.

A FRANCZIA-KHINAI HÁBORUBÓL.

felülne a gondosan ápolat városiigében a 16-hoz hasonlóan. Ha az invalidusok palotája, ma Károly-kaszárnya, a kegyesrendiek háza, a belvárosi plébánia és a dominikánusok temploma — ma az angol szüzeké — ki nem emelkednek a többi közül, a mai Pestre teljes lehetetlen volna ráismerni.

A mi geográfiai társaságunk, a mennyire győzhetne, bejárta a város tereit s kereste a klasszikus talajt lábai alatt. A kitűnő monografisták kalauzolásai mellett nem egy igénytelen helye a mai Pestnek nyert történeti megszentelést, melyet most, mikor a rohamos építkezések nem a régi, hanem már a határozottan újabb keletű Pestből is alig hagynak már valamit, talán nem lesz érdektelen alkalmilag az emlékezetben fölidézni.

S—s.

A KÖZPONTI INDÓHÁZ CSARNOKAI.

A budapesti központi díszes indóház legdíszesebb és nagy méreteivel is imponáló helyisége a nagy előcsarnok, melybe az utazni akaró először lép. A hatalmas épület külseje által tett benyomással jó összhangban van a csarnok hatása. Valóban egy forgalmi palota előcsarnoka, tágas, magas, s a két oldalt öblösülő folyosók a mozgásnak, a jövés-menésnek utjai. Az indóházak rendszeren ridegen, üzletszerű kimértséggel épülnek, komor, puszta falakkal, sima ajtókkal s azokon hivatalos feliratos tábláskák. A legáltalánosabb dísz a sok hirdetés, a menetrend jegyzéke kopott rámkban, vagy a falra ragasztva, meg a lécezők. Még a nagy indóházakban is így van.

A magyar államvasutak indóházának előcsarnoka márványozott terem, gazdag építészeti fali díszekkel, oszlopzatokkal, párkányzatokkal, továbbá művészi festményekkel. A tetőzet stucco, afféle domború cizráda, a padozat pedig mozaik-cokkca. Ilyen fedi a folyosókat is, melyek márványos oszlopzatok közül nyílnak. Az előcsarnok 250 méter széles és ugyanolyan hosszú, egész térmérete 640 méter. A legnagyobb forgalom sem okoz itt torlódást. Oldalt, márványos ablakok között nyílik a szivarárú, a hírlapárú boltja. Az utazó az utolsó pillanatban is elláthatja magát. Ugyanílyen ablakon keresztül kell beszólni a portáshoz, ha valami felvilágosítás szükséges, vagy a ruhátárba, ha valakinek terhes a felöltője addig, míg ismerősétől bucsuzik.

A főbejárattal szemközti, félkörben állítva helyezték el a pénztárakat. Több fülke van egymás mellett, a különböző irányú vasutak szerint. Minden egyes pénztár előtt vasorklattal övezett kanyarodások, hogy töltség ne támadhasson közvetlen a pénztár előtt, s a ki egyszer már a korlátok közé jutott, annak élébe senki se kerülhesen.

A falfestmények fényűzőleg emelik a csarnok díszét. A pénztár fölötti falat Lotz nagy és szép freskója foglalja el: a vasut és forgalom allegóriája. A művészi leleményesen használta föl a klasszikus Olymp istenségét. Olymp helyett dressinen ülnek: legelől egy nympa és Vulkan ölelkezve. Ez ölelkezés szülöttje a gőz. A vasuti kocsi előtt fut Merkur, kezében a táv-írdai pózna. A festmény előterében látható Hungária alakja, a mint nyugodtan szemléli e csoportozatot, mely a földmívelést, kereskedést, ipart is képviseli. Még nyolcz freskó van a csarnokban, különböző világrészek kereskedelmének alakjaival. Ezek Thán Mór művei.

Az indóház fedett csarnoka végig nyulik az egész épületen. A legnagyobbak egyike ez. A legújabb és a legnagyobb indóházak közül a berlini anhaltinál és keletinél, a bécsi déli és osztrák államvasutakénál, s a budapesti osztrák-magyar államvasuténál nagyobb a magyar állami pályaház. Fedett csarnoka, honnan a vonatok indulnak, s a hol megállanak, 182 méter hosszú, 42 méter széles. Ivalaku fedélzetét vaszerkezet tartja. A tetőzet harmada üveg, a kellő világosság megnyerésére; a többi rész vas. A világítást meg az oldalfalakban elhelyezett kőralaku ablakokon is nyeri, s a homlokzat nagy kapuzatán keresztül, mely szintén egészen üveggel van ellátva. Este a tetőzetről lefüggő és az oldalt elhelyezett villamos lámpák világítják.

A tetőzet mesteri szerkezete az államvasutak gépgyárában készült. A csarnok két oldalán, a párkányzat alatt, a magyar államvasutak által érintett városok ezimerei láthatók. Zászlórúdakról is bőven van gondoskodva, hogy ünnepélyes alkalmakkor a nagy csarnokot hamar díszíthessék.

A csarnokban mind az elindulási, mind az érkezési oldalon széles gyalogjárók veszik körül a vágányokat, sőt van ilyen a közepén is, mert sokszor két-három vonat is indul időközökben, s a főlzással nem lehet várni addig, míg a szélső vágányok főlzabadultak.

A magyar államvasutak hat különböző irányba közelednek Budapestre; de ez a hat irány a főváros területén két fővonala forr össze: a ferenczvárosra és kőbányaira, vagyis a dunántúlra és dunáninnentire. Az indóház csarnokában is e szerint helyezték el a vágányokat: két-két vágányt az elindulásra, érkezésre, egy ötödik vágányt az indulás oldalán abból a czélból, hogy az indulás utolsó percében szükséges tartalékokat össze lehessen gyűjteni. Minden utazó buzgón óhajta, hogy össze is gyűjtsék, mert a magyar államvasutak egyik főbaja, hogy az utasok mindig szorongnak, kivéve azokat, akik egyszerű lemaradnak, kivált a kis állomásokon, miután sokszor már nincs hely. A főváros környékén nyaraló közönséget is sok reménységgel tölti el az ötödik vágány, melyet ama régen megerősített tudat következtében építettek, hogy mindig oly kitűnő pontossággal van kiszámítva: kevesebb kocsi, mint a mennyi utas. A mi nemcsak a matematikának, hanem a nagy forgalomnak is jele.

EGYVELEG.

* Kristályüvegből készült trón van kiállítva jelenleg egy londoni üzletben. A trón valóban műremek s Birminghamban a legkiválóbb művészek, üvegesek és metszők több hónapig foglalkoztak vele. Stýle mór, baldachinnal van ellátva s karján 324 gyönyörű, ananász-alaku gomb látható. A drága művet egy indiai fejedelm rendelte meg, árát nem lehet tudni, de becséről fogalmat nyújthat, hogy a számla 40 ezer forintba került.

* A szabadkőművesek ellen kimondott egyházi átkot a Vatikán 1885 ápr. 20-ig felfüggesztette s utasította a papsgót, hogy adjanak abszolúciót az oly szabadkőműveseknek, kik előbbeni hibáikat megbánva, az egyházzal békében akarnak élni.

* Új északi expedíció tervel az orosz kormány, oly feladattal, hogy egyesesen a sarkhoz hatoljon fel. Kiindulási pont lesz a Jeannette-expedíció által pár évvel ezelőtt felfedezett Új-Szibéria, vagy Jeannette-sziget s az expedíció kizárólag jég és szánkákon halad előre több irányban. Reménylik, hogy a Jeannette-szigettől észak felé több szigetet lesz, hol raktárakat helyezhetnek el.

* Emberevő fakirt találtak nemrég India egy elzárt helyén. Ha megérkezett, rendszeren kiásta az eltemetett hullákat s megette azokat. Nem is tagadta. Konyhája átvizsgálásánál számos koponyát találtak a ruhája alatt két emberi kezét, melyek félig megvoltak rága. A törvényszék e baromi embert huszonkét és fél évi börtönrre ítélte, a mi Keletindianban a legnagyobb büntetés.

* A tallér négy százados jubileumát üli jelenleg. 1484-ben történt ugyanis, hogy Joachimsthal cseh bányavárosban Schlick gróf nagyobb ezüst pénzdarabokat veretett, melyeknek hosszú „Joachimsthaler-Gulden Grosch Pfennig” nevéből rövidítve lett Joachimsthaler, majd egyszerűen Thaler.

* Barnum ötszáz dollár pályadíjt tűzött ki egy fehér elefántját dícsőítő ódára s pályabíráknak New-York három tekintélyes íróját kérte fel. Nem kevesebb mint ötezer s néhány száz óda érkezett be, de oly rosszak, hogy a bíráló elégre is csak a három aránylag legjobb közt osztották meg a jutalmat. E három költemény kinyomatattván, a közönséget tüntetett ki közülük s ennek szerzője egy Jack nevű néger volt, a szent elefánt első óra.

* Egy newyorki bankár meglepetve vette észre, hogy egy idő óta a börzén valami ellenséges működik titkon, s az ő legelrejtettebb gondolatait is kitalálja. Aggodalmi közepette rendkívüli gyantát táplált minden iránt s ezért feltűnt neki, hogy egyszer mosonőjét egy alkuszhoz látta bemenni. Rögön észébe jutott, hogy szokása este, tervei felett gondolkozva, közeljőre jegyzeteket tenni, s csakugyan ez volt árulója. A mosonő, felhasználva e jegyzeteket, az alkusz segítségével nyolcz hó alatt közel 600,000 dollárt s egy szép házat szerzett. A milliós bankár boszut forrált, szándékosan félrevezető jegyzeteket írt közeljőre s a mosonő rövid idő alatt megbukott. Csak ekkor bocsátotta el szolgálatából, de ezután ovakodott gondolatait közeljőre jegyezni fel.

FORSTER DORA.

Angol regény.

Irta BESANT WALTER.

TIZEDIK FEJEZET.

Babonaságok.

A fivérek közül a második ritkán jött hozzánk, Radcliffe Frank szikár, komor ifju volt, a ki ritkán mosolygott s nem vett részt kortársai mulatságaiban. Sajátságos mélabú vett erőt rajta s e részben nagybátyjára, Radcliffe Tamásra ütött, a ki szintén különös látományok s szomorú hangulat martiléka volt mindig.

— Ez betegség, — mondá Hilyard ur, Radcliffe Frankról beszélve, — melynek nincs orvossága, mert okai is elrejtve s fel nem ismerhetők. A beteg sajátságos képzelődéseknek van alávetve. Van a ki azt képzeli magáról, hogy üvegből, másik, hogy pehelyből van; némelyik örökös rettegésben, a másik csodálatos reményekben él; van a ki az Apulejus betegségében szenved, hogy mindig holt embereket lát maga előtt. De azért, mint Aristoteles mondja, a mélabú-kóros emberek gyakran eszesek.

Hilyard ur annál fogva különös érdekléssel vonzódt a fiatal nemeshez, a ki szintén nagy előszeretettel viseltetett a régi könyvek s az azokban rejlő tanulmányok, s legkivált a titkos varázslatok iránt, melyeket a régi könyvekben lehet megtanulni: mint a halottak felidézése, jövendő-mondás, születési horoszkópok felállítása a csillagok állásából, s több efféle.

Hilyard ur, bár erősítette, hogy nem hisz az efféle bűvös mesterségeknek s azok mind haszontalanok, nagy segítségére volt Franknak e tanulmányokban és kísérletekben — és különös, hogy e dolgokat, melyekről minden böles és okos ember csak megvetéssel beszél, mégis annyian — s köztök böles és okos emberek is — üzik. Hilyard ur sokat tudott ezekről a dolgokról beszélési s jól ismerte a varázslat minden módját, a mit az ahhoz értők az ó-é középkorban gyakoroltak. Némelyek vizet öntöttek talba s abból mint tükörről olvasták a jövendőt; mások ugyanazt tették vízzel telt pohárból, melyet a nap sugari elé tartottak; némelyek köleskását raktak ki az abécze betűire s megfigyelték, hogy mily sorban kapkodtak fel azokat a veretek. Némelyek a hajnali kakas-kurorításból, vagy a felébredéskor legelőször hallott szóból igyekeztek jóslni.

— A szobalányom, Jenny, — mondam én, — az ember tenyereiből olvas és jósl.

— Az is sajátságos mesterség, melynek megvan a maga szabályai; kheiromantiának nevezik. Engedelmevel, Dóra kisasszony, kikérdezzük a leányt felőle.

Jenny előhívattam s először a magam kezét nyújtottam neki, hogy jósljon belőle. Ő azt már sokszor megtette nekem s tudtam, hogy előkelő, deli férjért és sok szép gyermeket jósl (gondolom azt jóslta, a mivel kedvemremelte találni). Azután a Frank urfi tenyerebe nézett; areza nagyon elkomorult, s annál sápadtabb lett, minél tovább vizsgálta, de semmiké se lehetett rábíri, hogy megmondja, a mit olvas ki belőle. (Később megvallotta nekem, hogy a nagyanyja is kártyát vetett Frank urfi tenyerebe nézett; areza nagyon elkomorult, s annál sápadtabb lett, minél tovább vizsgálta, de semmiké se lehetett rábíri, hogy megmondja, a mit olvas ki belőle.)

Jennyről különben az volt a vélemény a környékén, hogy épen olyan boszorkány mint a nagyanyja. Mondták, hogy egy Job Olivér nevű paraszt-suhanczot egészen megbabonázott. A fiu, bár természetül erős és izmos volt, napról napra fogyott és sápadt; szemei beestek; gyakran, magában vagy társaságban, ugy elmélázott, hogy szavát se lehetett venni — néha mély kabult álomba merült. Mások felkelt az asztaltól, barátai köréből, s azt mondták, hogy Lee Jenny szólítja — a ki pedig távol volt — s nem lehetett visszatartani, elhaladt mint az álomjáró. Némelyek azt hitték, hogy ez boszorkányság; de Jenny, a ki kérdőre vontam, azt felelte, hogy ő semmi boszorkányságot nem tett a fiuval, hanem az csak szerelmes belé — a miről ő nem tehet — (az igaz, hogy csinos és kaczer fruska volt). Egyébiránt ez a Job Olivér, később, mikor Lee Jenny a vidékről eltávozott, felszabadult a varázslat alól, megházasodott s boldog volt a maga módja szerint, vaskos felesége minden évben egy pirospozsgás gyermekkel ajándékozván meg s minden vasárnap jó szalonmás göldint főzve neki. A mi Jennyt illeti, ő föl se

A FÖLDRE HEVERT ELŐMBE.

vette akármit beszélnek róla; s a mit csak később tudtam meg, titkos találkozásai voltak Frank urfiával, a ki nagy mohósággal szedte magába tőle a mindenféle boszorkányságokat s varázsló mesterségeket.

Frankot én nem egyszer intettem, hogy hagyjon fel ezekkel a titkos tanulmányokkal, melyeknek semmi való alapjuk nincs s melyek végre sem fogják jóra vezetni. Ő megvallotta, hogy udvari papjok, Howard ur szintén erre intette s ő maga is jól tudja, hogy az ily varázslatok nem férnek meg az isteni félelemmel és az igaz hittel, de — tevő hozzá mély sahajjal — mit tegyen egy katolikus nemes ebben az országban? Közhivatalokat nem viselhetünk, az udvarból ki vagunk zárva, sőt a parlamentből is. Azért a többiek vadászattal és lakmározással foglalják el magokat, de engem a vadászat fáraszt és untat, a bor-é sör-ivást nem bírom, a szeszest italokat gyűlölöm — mit tegyek hát.

El kellett ismerem, hogy némileg igaza volt s maga mylord is — bátyja — elismerte, de csak azzal biztatta magát s engem is — mikor ezt előtte említettem — hogy majd idővel megjö dicsőség az esze s elfeledi ezeket a bolondságokat és máshol fogja keresni a sokkal édesebb varázslatot — én, tevő hozzá, epedő szemet vetve rá — már megtaláltam, hol kell azt keresni. Családunkban egyébiránt — folytatá — nem ritka ez a hajlam. Nagybátyánk Radcliffe Tamás is ilyen. Frank öcsémet pedig a jezsuita atyák is elrontották, mert magok köze akarván vonni, őt rajongóvá tették. Pap lenni ugyan nem akart — de a rajongás, az megmaradt benne.

Mind ez engem nem kevésbé szomorított, s szomorúságomat még boszúsággal nevelte a gondolat, hogy Frank bajában némi része van még oly haszontalan és silány teremtesnek is, mint az én szobalányom, Jenny. Hát még a miket erről később megtudtam — akkor még nem is sejtettem!

A karácsonyi ünnepek Dilstonban töltötük, a hova lord Derwentwater Tamás bátyám-mal együtt engemet is meghívott, s velünk jött Hilyard ur is, s a környék nemességéből még sokan voltak hivatalosak. Életem legboldogabb két hete volt ez, melyre most, harmincz év múlva sem tudok úgy emlékezni, hogy szívem fel ne dobogjon a gyönyör érzetétől. Hilyard ur azt mondta, hogy egy híres olasz költő mondása szerint az elmúlt öröm elkezerte még növeli a jelen bánat fájdalmát, de én ezt nem hiszem. Northumberlandban rövid a nyár s hosszú a tél, de az egész komor télen át nem a rövid tavasz és nyár emlékeztet legettejük-e gondolatainkat s nem a nyár gyümölcséin elődünk-e? Én azt hiszem, a szív is élvezi boldog múltja emlékeit a sivár jelenben!

Mylord nyílt házat tartott Dilstonban s e karácsonyi ünnepekre sokan sereglettek oda. Az

urak vadászattal s lakmározással mulatták magokat, néha birkózással, öklözéssel, kutyá-é kakasviadalokkal is mulatoztak s ezekből még a falusi parasztnépet sem zárták ki. Még a cselédség is részt vett az urak illeten mulatságaiban, kivéve a szakácsokat, a kiknek mindig teríteni, az asztalokat felszedni s újra teríteni kellett.

Mikor én megtudtam, hogy karácsonyra én is meg vagyok hívva Dilstonba — s bátyám, Tamás is akarta, hogy mindenesetre elmenjek — nagy gondba estem volna, hogy annyi ur nép s előkelő hölgyek társaságában hogy fogok én a magam egyszerű, többnyire háziszótt s már kopottas ruházatában megjelenni, ha nagynémém lady Crewe, utóbbi nálunk jártakor előrelátó nem lett volna, tudván, hogy mily szegényen (és a mint ő mondá: rangunkhoz nem illő módon) vagyok ruházat dolgában. Mert nekem semmi jövedelem nem volt, apám azt mondván, hogy miután Tamás engem magához vett, gondoskodjék is rólam; nekem nem volt ám tüpénzem, mint más kisasszonyoknak; Tamás bátyám sem adhatott, szegény jó fiu, — mert a mi keveset Durhamból kapott, azt a háztartásra s a maga ruházatára és mulatságaira kellett elköltenie. Aztán a férfiak, a kik magoknak szeretik a szép ruhákat s nem is sajnálják rá a pénzt, azt hiszik, hogy a lányok számára csak úgy terem a vászon és a selyem végzámra minden fa ágán. Elég az hozzá, Dóra néném, mikor nálunk volt, megmérteit (körülbelül egyenlő magasak voltunk, csak ő valamivel teljesebb) és néhány igazán szép és gazdag selyemruhát — arany-é selyemcsipkével — aztán prêmes felöltőt, bársonyra himzett legyezőt, divatos francia kalapot és nehéz indiai sált ajándékozott nekem (a melyekhez aztán még Tamástól kaptam hat pár finom francia keztűt) — s a ruhákat Jenny, a szobalányom — a ki a ruhaszabásban és varrásban is rendkívüli ügyes volt, oly jól hozzám idomította, hogy senki nem mondta volna, hogy nem új ruhák, vagy hogy eredetileg nem rám voltak szabva. Még egy szép kis ékszer-tokot is ajándékozott a néném, melyben csinos kis hölgy-óra lánczsal, egy pár szép smaragd-függő, azonkívül ezüst olló és grüszü, meg illatszer-üvegek is volt, benne bergamott, némémnek is, nekem is legkedvesebb illatszerünk — egy szóval ugy el voltam látva, hogy bármily előkelő társaságban is orca-pirulás nélkül megjelenhettem.

Ámbár nagy hideg volt s lóháton mentünk, én oly melegét éreztem szívem táján s oly boldog voltam, ha nyergemből vissza-visszapillantva — hogy vajjon a kis mokány-lovat, mely podgyászatot hozta, nem futja-e el a szél — meggyőződtem, hogy semmi baj s egészen átadtam magam a reménynek, hogy nem leszek utolsó a dilstoni hölgyek közt. — A miben nem is csalódtam, mert lady Katherine és Mary (más hölgy nem volt a társaságban), ámbár gaz-

tagon, de egyszerűen, sőt apáczaizásra emlékeztető szigorral öltözködtek nehéz selyem fekete vagy barna ruhákba és fekete ékszerekkel s én a magam izletes és divatosabb ruháimmal némi feltűnést is okozhattam. Az urak northumberlandi egyszerűséggel öltözködtek, kivéve természetesen mylordot és két öcsését, a kik a francia udvar divatja szerinti nehéz selyem-kabátot és virágos-selyem mellényt, atlasz-bugyogót, fehér selyem-harisnyát és vörös sarku cipőt viseltek. Mindnyájan oly előzéke-nyek voltak, hogy egyik sem mulasztotta el, hogy valami bókot ne mondjon megjelenésére. Még a hölgyek is kegyesen elismerték, hogy szobalányom — ámbar tanulatlan falusi lány — igazán csinosan tudja csinálni a hajamat és hogy soha se láttak senkit, a kin a selyem-szoknya és csipkés derék csinosabban állott volna.

— Mintán ez az első karácsony, melyet itthon töltünk, — mondá mylord egy izben, — el ne mulasztjuk a régi jó karácsonyi szokásokat; annál kevésbé, mert katolikus szokások s illik azokat szentül megtartanunk.

— Hilyard ur azt állítja, — jegyzém meg, — hogy többnyire pogány szokások, melyeket a katolikus egyház csak úgy vett át.

— Maga javíthatatlan kis puritán! mondá mylord nevetve s másra fordítá a beszédet.

Karácsony estéjén a nagy teremben terítették. Az asztalt busás magyal-bokréta díszítették, a ragyogó Radclyffe-ezüstkészlet között; nagy tuskó égett a kandallóban. Öblös ezüst kupákban hordozták a vastag decemberi sört s töltötték az arany serlegekbe az uraknak, a kik nagyokat ittak belőle. Utoljára felpántlikázták falusi lányok nagy ezüst-tálcán hozták be a vakban-fejett, melyet nők és férfiak serge követett karban énekelve:

„Karácson, karácson,
Vadisszón-fő a rácsón!”

Vacsora után kártya-asztalokat rendeztek be s a társaság melléjük telepedett, bár az uraknak folyvást hordozták körül a sört és borokat. Engem is kártyáim készítettek, mylord velem, Károly urfi Mary nével ült szemben egy kis kártya-asztalnál s úgy fordult a szerencse, hogy én tizenkét shillinget nyertem (elborzadtam a gondolatra, ha ugyan annyit veszteni találtam volna, mert egy fillérem sem volt s egész földi vagyonom sem tett ki tizenkétshillinget!). Vége levén a játéknak, valaki azt javolta, hogy énekeljenek valamit s Károly urfi egy francia udvarias szerelmi dalt kezdett énekelni, a mire bátyja, a finom érzékű lord Derwentwater, látván, hogy tetszik a vidéki uraknak a francia dal, megszólította öcsését:

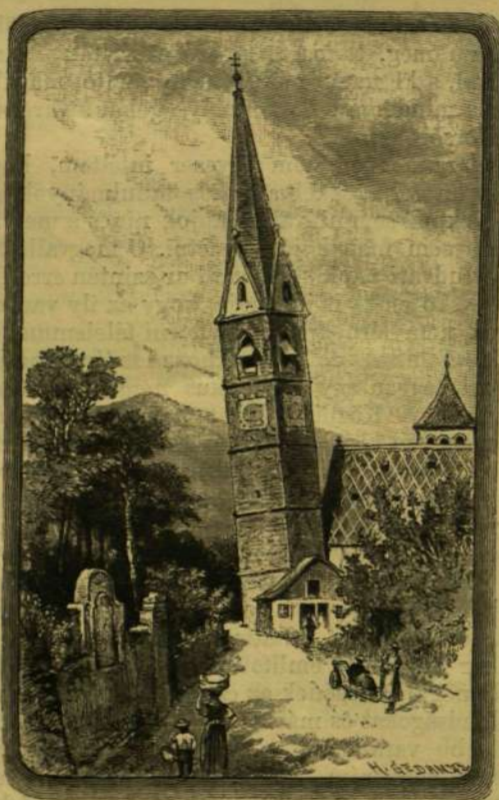
— Angliában vagyunk, öcsém, nem kell ide francia dal! — s azt mondta, hagyjuk magokra a játszó és ivó társaságot s mi, a kik csak beszélgetni akarunk, vonuljunk a társalgó terembe. Ezzel fel is kerekedtünk, de nem sokan — mert a northumberlandi urak többre becsülték a nagy ívást az üres beszélgetésnél. Csak a három Radclyffe testvér, lady Katherine és Mary, főtisztelendő Howard ur, a gróf udvari papja, s az öregebb urak közül egy-kettő — jelesen a derék Beaufronti Errington ur, tartottak velünk. Errington ur oly udvarias volt hozzám, hogy többször ismételte, hogy 6 husz évvel megifjultnak érzi magát s meg merne esküdni, hogy én az a szép Forster Dóra vagyok, a kibe 6 husz évvel ezelőtt oly halálosan szerelmes volt. Mylord pedig oly nagy becsületben részesített, hogy engem ültetett középre a nagy támlás bársonyszékbe, maga pedig egy selyem párnát dobva lábaim elé, a földre hevert előlme s könyökét a vánkora támasztva, sovár pillantásokkal csüngött ajkaimon.

A beszéd valahogy a northumberlandi kísértetekre tévedt, melyeknek valóságában köztünk ugyan senki sem kételkedett, de a melyekből lord Derwentwater csak gúnyt üzött, a min nagyéneji erősen megbotránkozott. Errington ur pedig egyenesen kimondotta, hogy igazi northumberlandi nemes e részben hitetlen nem lehet, annál kevésbé, mert nagyobb részünk — mondá — személyes tapasztalatból is meggyőződhetett a szellemek járásáról és északi vidéken, s abból, hogy Versaillesban ninesenek kísértetek, — mit is keresnének egy olyan nagyvilági udvarnál? — egyáltalában nem következik, hogy Northumberlandban se legyenek.

— Halljuk hát szép a fiataljakról e kísértetes történeteket, szóló mylord, mialatt moso-

lyogva pillantott réám. Én eleinte nem kis zarvarba jöttem, hogy most az egész társaság szeme és füle rajtam függ s hirtelenlenség sem tudtam kezdeni. De lady Katherine s különösen a derék Errington ur segítségével jöttem s egész sereg történetet juttattak eszembe, melyeket én egymás után beszéltem el, mint olyano- kat, a melyeknek igazságához a legesekélyebb kétség sem férhet, mert százan szemléltek saját szemekkel, vagy hallották füleikkel; mint például Burneth Jetrot, a fősvényt, a ki most is minden éjjel keresi az ellopott pénzes zacskókat; meg a maldoni Pörét, a ki Maldon és Hartington közt sétét éjken sétál s a keresztuton soha sem találja el merre induljon; vagy azt a megesett leányt, a ki felakasztotta magát s azóta soha sincs nyugta; meg a szegény leányt, a kit megöltek és a gonosz legényt, a ki meggyilkolta — amaz a tó partján üldögél, a melybe bedobták, emez pedig az akasztófa alatt, a melyre felakasztották; vagy azt a szerencsétlen asszonyt, a kinek egy héten mind a négy gyermeke meghalván, a kutba ugrott s azóta minden éjjel sikongva keresi gyermekeit a temetőben — szelles, viharos éjken, Blanchlandban, mindig halani a sikoltozást s tisztán ki lehet venni a mint gyermekei neveit kiáltozza — s még harmincz más, a mire mind számtalan élő és szavazható tanu volt.

Mindnyájan figyelemmel hallgattak a mig beszéltem; különösen Frank, egészen kikelve a képéből s széken előre hajolva, idegesen hall-

A TERLÁNI GÖRBE TORONY.

gatott s csak egy szüresölte szavaimat. Errington ur helyeslőleg intett mindegyre, új meg új történetre sugott jelszót s kipótolta, ha valamit elfeledtem a részletekből.

— Ez méltó befejezése volt egy northumberlandi karácsonyének, — mondá lord Derwentwater, — kísértetes meséket hallgatni! Bájos mesélő, kegyed felségesen teljesítette hivatását s ezentúl ígérem, hogy hiszem minden szavát s egyben sem kételkedem többé. Ha a maldoni Pörével találkoznak, egy csöppet sem leszek meglepetve, és ha dedányam lelkével találkoznak összejönni a tornáczon —

— Csitt öcsém, — szóló közbe nyájasan lady Katherine, — ne gúnyolódjál! Öseink szellemei körülünk lebegnek, őrangyalainkkal. Ne bocsantsd őket, mert ha majd találkozol velők a másvilágban, haragosan fogadnak.

— Elég a szellemekről, fejezd be tisztelendő Howard ur, ki elbeszéléseimet tenyerére támasztott állal nagy figyelemmel hallgatta volt — holnap karácsony ünnepe! Mindig ideje a másvilágra gondolni s néha épülettel hallgathatjuk az ily meséket is, melyek — akár igazak, akár nem — ébren tartják hitünket. De most, Frank urfi, — szóló, a mellette ülöknek vállára tevén kezét — rázzuk fel magunkat a képzelmekből s örüljünk az életnek, melyet nekünk a jó isten engedett!

(Folyt. köv.)

A TERLÁNI GÖRBE TORONY.

Mint az építészeti egyik csodája nevezetes a hírhedt pizai görbe torony (campanile), mely a Battisterionak nevezett dóm mögött emelkedve, 1174-ben épült Bonanno Pisano s Innsbrucki Vilmos építész vezetése alatt, s a függélyes vonaltól való eltérése belől 34, kívül pedig 43 méter. Maig sincs eldöntve még, hogy vajon e torony ferdének volt-e tervezve, vagy pedig csak a harmadik emeletig elkészült alkotmány megrokkánása után kockáztatták meg az öt felső emelet felépítését a túlsúly mesterséges visszatartása által. Mindenesetre e kérdés az építészeti mechanika szempontjából egyike a legnevezetesebbeknek és sok elméleti s tudományos feszegetésre szolgáltatott már okot.

De a pizai görbe toronynak párja is létezett, és pedig létezett a legújabb időkig Tiroiban, s csak a napokban hordták szét romjait, mivel a beomlás veszélye már-már fenyegetővé vált. Nem ékes, európai híri város utcáját díszítette a terláni görbe torony, csak egy ismeretlen falucska völgyületében állott, a Bozenből Meránba vezető országúton, de hírelve meg a jó bortermő vidék csábijával azért ezeket meg azert tudott bámulására csodítani, a kiknek jobban esett egy korty ital a terláni görbe torony melletti kormában, mint bárhol másutt a legelső vendéglőkben.

Magáról az építményről és koráról nem sokat lehet tudni, csak azt, hogy a 15-ik században épült a Niederthori urak áldozatából, kiknek czimerét is falán hordja, s mely család utolsó leányvadáka a 16-ik században Khuen Belasi Jakabhoz ment nőül. Mikor lebontását közigazgatási uton elhatározták, azt remélték, hogy talán a toronygomb levétele fog némi adatot szolgáltatni történetéhez, de ebben is csalódtak. A gomb a 17-ik és 18-ik századból való pénzdarabokon kívül csak néhány ereklyét és minden fontosság nélküli okmányt tartalmazott. Egy néhány év előtt bekövetkezett vizelőntés után megindított szakértői vizsgálat azonban kiderítette, hogy a torony nem szándékosan lett ferde tengelylél építve.

Kiderítette továbbá a hatósági szemle, hogy a köfalrakás egy része, mely most a föld alatt van, 10 centiméter széles hasadással van az építmény többi részétől elkülönítve, s az emelkedő falazat kövei a fundamentumról vízszintes irányban el voltak tolvá, még pedig oly módon, hogy a kiemelkedő épület csak a fundamentum egy részén nyugodott. Pontos mérések után meg lehetett állapítani, hogy 10 évi idő alatt a torony délfelé 0.51 méterrel, nyugot felé pedig 0.71 méterrel hajlott előre, s egyáltalában, hogy az épület súlypontja az alap középpontjától 1.57 méternyire elter. A mérőn ez év februárjában eszközölt ismételt szülőzások utolag három centiméter előrehajlást mutattak.

Minő erőbehatásoknak tulajdonítandó a torony eme kiklása eredeti helyzetéből, erre nézve meg a jelenvolt szakértők sem voltak képesek felvilágosítást adni. Tulajdonítják az egyenetlen szilárdságu talajnak s az Etsch folyó garázdálkodásának. Elég az hozzá, hogy elrendelték a torony szétbontását, mely azonban egyelőre csak annyira szorítokzik, a menyében további meghagyása közveszélyessé válhatnék. Kedvező talajvizállás mellett új vizsgálatot fognak elrendelni, s akkor döntenek véglegesen a lebontás vagy újrapítés fölött.

Elképzelték, hogy a regé sem kését száryaira venni a csodálatos torony sajátját s a költők és a néphit vetékedve színezték ki élet-történetét. A terláni jó bor szomszédsága mellett melyik poéta hagyta volna megnekeletlenül, hogy a torony is csak attól dülöngézik, mert sokat hajtott fel a szőlők nedvéből száraz garatjára? Udvariasabb az a német költő, ki úgy magyarázza a torony elhajlását, hogy egyszer egy feltűnő szépségű lánykát látott maga előtt elhaladni, s meghajolva a gyönyörű tünemény előtt, fogadást tett, hogy csak akkor egyenesedik újra föl, ha valaha még egy hasonló szépséget fog megpillantani. Milyen kár, hogy a szende szemérmű német szüzek hazájában keletkezett e regé. Másutt bizonyosan sergesztől lopóztak volna a dévaj lányok és kaczkák menyecskek erre az eredeti «szépség-próbára»

A FRANCIÁK KHINÁBAN.

Egész Európa nagy érdeklődéssel tekint most Khinára, Kelet-Ázsia ez óriási birodalmára, hol jelenleg a francziák folytatnak háborút. Igazán szólva, még mindig sokat vitatgatják azt, vajjon foly-e már tényleg háború, mivel a formális hadüzenet egyik fél részéről sem történt meg, vagy legalább nem érkezett el a másik félhez: azonban a dolg lényegére vonatkozólag teljesen közömbös e diplomáciai alakítás, mivel a francziák már tényleg betörték a khinai birodalomba s egy vezetes szigeti kikötőt és egy kiváló várost ostromoltak.

Az ellenségeskedések a lapunkban már sokszor említett tonkingi hadjáratból eredtek. A hadjáratban győzelmeskedő francziák ugyan is «védőnki» jogot követeltek maguk részére Tonking, sőt az egész Annam fölött. A khinaik, kik e tartományt mintegy hűbéres országnak tekintették, a vereség után kénytelenek voltak ebbe beleegyezni s így jött létre május hó elején az ugynevezett tienstini szerződés, melynek május 11-én történt hivatalos aláírását ábrázolja egyik képünk. E szerződést Fournier kapitány, rendkívüli francia követ s Lin-Hong-Csang, Pecsii alkirálya kötötték meg s megállapították benne többek közt Tonking határait, megegyeztek abban, hogy a khinai csapatokat innen kivonják s egy pár tartományt, különösen az ércgazdagságáról híres Yünnant megnyitották a francia kereskedelem számára.

A kedvező szerződésnek azonban a francziák nem sokáig örvendhettek. Té vedésből vagy rosszakaratból történt-e, még nem lehet tudni, de a khinaiak ravaszágát ismerve, az utóbbi valószínűbb, a khinai csapatok, a Pekingben székelő háborus párt buzdítására, újból megkezdtek az ellenségeskedéseket s egy határszéli erődnél, Langszonnál nagy verengéseket követtek el. A francziák hadvezére, Courbet altengernagy keményen megverte őket, de egyúttal kormányra nevében jelentékeny összegre menő kárpótlást is követelt. A khinai kormány megtagadta ezt s erre a hadvezér elindult a nagyterjedelmű Formosa sziget fölökötőjének, Kelungnak ostromára s majd ezután a Formozával szemközt eső tartomány fővárosa, Fu-Cseu ellen vonult s igen rövid, de ügyesen folytatott támadással nemcsak több helyet foglalt el a főváros szomszédságában, de, mondhatni, tönkre is tette a khinaiak hajóhadát.

Ez utóbbi nevezetes expedícióra vonatkoznak képeink.

Fu-Cseu főváros igen nevezetes hely. Lakosainak száma 650,000, a tea-kereskedelemben itt van egyik központja s mivel Shanghai és Kanton között középhelyen fekszik s egyike az európai hajók számára megnyitott kikötőknek, rendkívül élénken látogatták. Maga a város, mint a khinai nagyvárosok általában, nem fekszik közvetlenül a tenger mellett, hanem ettől mintegy 36 angol merföldnyire, a Min folyó partján. A sik tengerről érkező hajók, ha a Min folyóba akarnak menni, Wu-fu sziget mellett haladnak el, melynek hosszúsága 8 kilométer, szélessége pedig 6. E szigeten, valamint a folyó túlsó oldalán erődök vannak: Kinpai és Quantao. A mint a folyó szűkebb lesz, ismét két erőddel találkoznak mindkét partján, egyik a Mingan-erőd, a másik a Fehér-erőd. Mintegy két mérföldnyire e helytől a folyó egy Losing nevű szigettől elágazik; az egyik ág délnyugat felé tart, a másik jobbra, éjszaknyugat felé; az utóbbi mellett fekszik Fu-Cseu. Ott, a hol a folyó elágazik, van egy magas khinai templom (pagoda) s mivel

ezzel szemben van a vámbáz is, e pagoda-álmás a kereskedelemben igen nevezetes s gyakori emlegetés tárgya. A folyó jobb partján, mintegy félórnyira e helytől, domborzat alatt s valóban festői helyen szintén van egy hatalmas épület: a fegyvertár, mely Khinának — mondják — legjelentékenyebb arzenálja, s e mellett van egy tábor, rendszeren 500 főből álló katonasággal. Ez épületek (hasonlóan a woolwichi arzenálhoz) már jóformán a város szélén fekszenek s innen kezdve nyári lakok s különböző más épületek egymást váltják fel a fővárosig, melynek, mint említők, másfél akkora lakossága van, mint Budapestnek. Hozzá járul még, hogy a Min folyó egyáltalán nem könnyen hajózható, tele van zátonyokkal és örvényekkel, melyeket nem mindenki ismer, úgy hogy még csak pár évvel ezelőt is Mingan mellett egy angol nagy hadihajó tört össze. Az erődök jól felszereltek s mindenütt vannak Krupp-ágyuk.

Ha elolvassuk ez adatokat s ha még hozzá gondoljuk, hogy Khinának a legesekélyebb számitással 300 millió lakosa van, valódi vakmerőségnek kell tartanunk, hogy egy francia admirál a rendelkezésére álló kis csapatallt ily erős helyet megtámadni mer. Azonban Courbet már ismerte Tonkingból a khinaiak «vitézségét». A

A TIEN-CSINI SZERZŐDÉS ALÁÍRÁSA. — (KANTONBAN KÉSZÜLT KHINAI RAJZ.)

hatalmas erőd. Sontaj, elfoglalása, a tonkingi hadjárat egyik legfényesebb hadi ténye, az ő műve volt. Egy panczélahajóval, 7 hadi bárkával s két torpedóval elindult — meghódítani a világot, mert igazán szólva, Khina egy egész kis világ. Jött és győzött. Egymás után sulyesztette el a sergestül ott levő khinai hadi hajókat s összes vesztesége csak hat halott s huszonhét sebesült volt, míg a khinaiak közel három ezeret vesztek. A kikötőbe behatolván, két nap alatt a Mingan, Kinpai s Fehér-erődök összebombázták s a pagoda hongonyvető helyéhez is elérvén, az arzenált bombázták s mint írják, halomba is lövette. Az admirál különben igen vitéz ember. Az ütököt alatt a legerősebb tüzből állott, hogy könnyebben vezényelhesen s egy khinai golyó a hajó vezetőjét leterítette mellette.

A diesőségek hadjárat különben a mult hó vége felé történt, egészen megbízható részletek még hiányoznak. Sok zavart okoz, hogy a francia táviratok ellentétben állanak az angolokéval, kik szemmel láthatólag irigykedve nézik, hogy a francziák ily hatalmas kezdenek gyakorolni Ázsiában, melyet ők, az angolok, szeretnének a magok gyarmatának tekinteni. Talán innen ered az a hírük is, hogy Courbet rendkívül kegyetlenül s egészen barbár módon folytatja e hadjáratot, még a védetlen polgárok-

nak sem kegyelmezve meg. A francziák másrészt a diadalmal hadjáratot oly fényesen tartják, hogy már is reménylik a khinai kormány engedékenységet. Bekövetkezik-e ez, vagy pedig Fu-Cseu ostroma csak kezdetét képezi egy nagy khinai-francia hadjáratnak? ez a legérdeke- sebb kérdések egyike. Az óriási kelet-ázsiai birodalom életében egy nagy háboru forduló- pontot képezhetne.

A KORMÁNYOZHATÓ LÉGHAJÓ.

A mult évben ünnepelték meg százados évfordulóját annak a nevezetes eseménynek, hogy a Mongolier testvérek a léghajót fölfedezték. De csaknem ugyanannyi ideje, hogy a kormányozható léghajó föltalálásán török fejöket, kivált a francia aeronauták. S méltán. Maga a léghajó, mint száz éves története tanúsítja, alig egyszé még ma is fényes és veszedelmes játékszermél nagy emberek számára; a kormányozható léghajó ellenben, — száz éves epedő várakozás tárgya, — kétségkívül társadalmi forradalmat kepező esemény volna, hasonló ahhoz, melyet az uj-kor három más közlekedés- ügyi nagy találmánya, a gőzhajó, vasut és táviró előideztek.

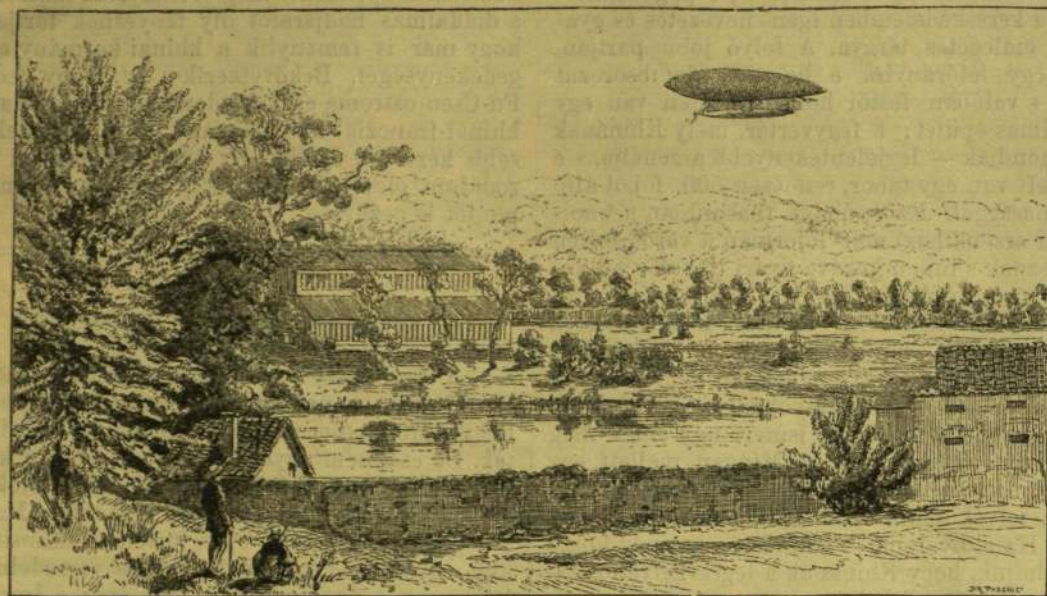
S ime! csaknem a jubileum idején s ismét a francia nép köréből jö a hír, hogy a varvavart találmány megvan, a kormányozható léghajót föltalálták. Sok hasonló hír után keletkezett keserű csalódás talán aggodalmat kelthetne bennünk ez újabb tudósítás értéke iránt is, és kétségnek van helye mindaddig, míg az új találmány részletei nyilvánosságra nem jönek (jelenleg természetesen titkolják még azt), vagy a tapasztalat döntő szóval nem lép közbe: azonban nem lehet elhallgatnunk, hogy a jelenlegi kísérlet komolyabb a megelőzőknél, s a nagy tekintélyű francia akadémia kedvező ítéletét róla ma már megnyugvással fogadjhatjuk.

Renard kapitány az a szerencsés halandó, kinek nevével e találmány összefüggésben áll. Ő és Krebs kapitány, kivel — mint a lapok elbeszéltek — kórágyon ismerkedett meg, már több év óta

foglalkoznak e tervvel és pedig a katonai hatóság költségén Meudonban. Nem kisebb ember, mint Gambetta, ki 1871-ben, Páris körülzárólaskor tudvalevőleg léghajón menekült ki onnan, volt az, ki számukra a tanulmány szükséges föltételeit kieszközölte s bár Krebs az utóbbi időkben eltávozott, a diesőségből — ha lesz — őt is méltán illetheti rész.

A találmány lényege abban áll, hogy az illetők igen csekély sulyu mozgató erőt állítottak össze, mely erőt maga a léghajó képes szállítani. A mozgató erő szeszszorított villamosság. Két izben tettek már e szerkezettel kísérletet s mindenik alkalommal sikerült nem csak teljesen kormányozni a hajót a szél ellen is, de ugyanazon pontra le is szállítani, melyet előre kijelöltek.

Képünk a léghajó augusztus 9-én d. u. 4 órakor történt első fölszállását, a meudoni parkban, ábrázolja abban a pillanatban, midőn még elég közel van a földhöz, hogy alakját ki-velhessék. Ez alak, mint képünkön látható, hosszukás tojásdad, felül a gáztartóval. A hajót, mint valami csavargózót, lehet az alul álló léghajóknak kormányozni, de különben igen természetes, hogy más hasonlatosság köztök alig van. Az egész gépezet sulya körülbelül 2000 kilogramm, melybe minden bele van számitva; maga a léghajó 369 kilogrammot tesz.

RENARD ÉS KREBS KORMÁNYOZHATÓ LÉGHAJÓJÁNAK FELSZÁLLÁSA MEUDONBAN.

A tervezők kísérlete hir szerint közel egy millió frankba került. De ha tekintetbe vesszük a sok kísérletet ez irányban, melyek közül Giffard és Tissandier javításai az öt tervekre is hatással voltak, az eredményvel szemben ezt nem tarthatjuk nagy összegnek.

Egyelőre csak be akartuk mutatni az új gépezetnek s annak idején, ha megbízható adataink lesznek, részletesebb leírást is közölni fogunk.

KRISZTUS A KÁLVÁRIÁN.

(Munkácsy új festménye.)

E hó első napja óta van kiállítva Munkácsy új festménye a műcsarnokban. A közönség nagy tömegekben töri magát. Megtörtént már, hogy a jegykiadást is meg kellett szüntetni, annyian gyűltek össze. A híres festményt a felülről világították nagy teremben helyezték el, ugyanott, hol a mester másik remeke, «Krisztus Pilátus előtt» volt elhelyezve, harmadéva tavaszán. A termet átalakították. A háttér menedekes emelvény foglalja el, hogy mindenki láthasson. A kép körül meggyiszin bársony függönnyel aggattak föl. Az üveg-boltozat nagy részét beborították. Csak a kép fölött van nyitva, s ekkép minden világosság a festményre esik. A kép egészen elfoglalja a terem egyik falát. Ha egy kicsit nagyobb volna, már el sem férne.

A néző soká elvan a kép előtt, melynek minden alakját külön-külön figyelembe kell részesítenünk, hogy végig kísérjük a művészt azon a részletekig menő tanulmányon, a mit műve alkotásánál szem előtt tartott, fölhasználta és bámulatos virtuozitással érvényesített. Ha e sokalaku festmény alakjainak arckifejezését már végig vizsgáltuk, nem kevésbé érdekel egyes rajzbeli szépségek, az alakok elhelyezése, a színek használása és beosztása. Soká és vizsgán nézzük. Hatalmasan vonz, hogy e nagy kép semmi részét, a közel ötven főnyi csoport egyetlen alakját se hagyjuk szemem kívül. Aztán a művész társította e festményt az előbbi Krisztus-képpel. Ennek alakjai ismét megjelennek itt. A Golgotha tragédiáját meg nézni jött tömegben fölismernük azokat az írástudókat és főpapokat, kik halálra vádolták Krisztust Pilátus előtt; látjuk ismét azt a csöcselket, mely vérsomjusán kiáltotta: «feszítsd meg». De ez már nem az a fanatikus, nem az a vérsomjus tömeg. Ki ne keresné föl itt is egyenként az ismerős alakokat.

Krisztus nem központja többé a képnek. Az isten-ember haldoklik, a kái elrebegették, hogy «beteljesedett». A művész azt a hatást kívánta lefesteni, a mit Krisztus halála tesz a tömegre. Ez világforradalom kezdete volt, a társadalom, a vallás teljes átalakulása, egy újkor kezdete. Így fogta föl a Golgothát Munkácsy és így festette le. Mélyebb eszmei tartalommal, közvetlenebb drámai hatással egyetlen mester sem ábrázolta e világtörténelmi eseményt.

Két részből áll a kép, jobban mondva két fele van, melyek összeillenek, egymást kiegészítik. Jobbról a fölfeszített Krisztus a latrok közt, a kereszt alatt a szent asszonyok; balra a sok fejű, sok szívű tömeg, melynek egy részét most

sem hagyták el alacsony szenvedélyei, de a részvét, a megdöbbenés és egy igazságtalan ítélet végrehajtása fölötti tépelődés elől sem tud má' elzárkózni. A bibliai tragédia emberi valóságának alkatrezeit bontotta föl a művész esete. A halhatatlan eszmék vértanúságát kívánják. De az eszmék azzal kezdik túlélni hirdetőiket, hogy mardossák azokat, kik el akarták fojtani, és lelkiismeretüktől kérdik: mint eslekedtetek ti?

A nehéz fellegek feketén függnek a légből, melynek nincs világossága semmi. Jeruzsálem csak egy-egy kivillanó körvonalon tűnik föl a távolban. Az előtér is sivar talaj, a Golgotha sárgás-barna szikla-mélyedései, kopár lejtős oldala, melyet ezrek lábai tapodtak le. A sötét levegőben emelkedik magasra a három kereszt, és e fekete háttérből válik ki a reális festett tömeg, nagy hullámzásban, váltakozó, de tarkává nem való színekben. Életnagyok az alakok, és széles esetvonásokkal festvők. Biztonság, erő, az eset hatalma mindenütt; a színek igazságát pedig ott is elfogadjuk, a hol a hatás kedvéért a színezés nem magáé a voltaképeni tárgy, hanem az elrendezés kiegészítője.

A Golgotha menedekesen emelkedik. Legmagas pontján áll a három kereszt. Mögötte római katonáknak a túlsó meredekben elvesző alakjaiból csak a fej, a sisak, vagy láncsa látszik. Ezen túl a város sötétlik. A három kereszt körbe van állítva; egymás mellett a három föl-feszített emberi test ismétlődő egyformaságot nyújtott volna; így különböző a helyzetük. A Krisztus balján levő later egészen szemközt esik, a jobbán levő erősen oldalt fordult, s gonosz arcával visszanez Krisztusra. A latrok kötéllal kötözvők föl. A baloldali feje lecsuklott mellére, a test egész súlyával a köteleken függ. Az élettelen arc durva és nyers, mégis nagy ellentéte a másik laterének, mely förtelmes vigyorgással meg most is gonyolja Krisztust. A megváltó helyzetet kissé balról jobbra forduló. Míg egész környezetére sötét színeket használt a művész, Krisztus festéséhez a világosakhoz fordult. A latrok árnyékban hagytak, öltöztetük a csipőn alól sötét; a kereszt alatt Mária egészen fekete, Magdolna bársony-zöldes ruhában van, János apostol vörösben. Krisztusnak természetes, kevés árnyékolású testszin juttott; a csipő körül pedig a hagyományos fehér lepel. Ugy tetszik, mintha mégis világítana a föl-feszített alakja, pedig nincs semmi keresetség; a fej körüli glória és a transzcendentális fényugár is hiányzik a felhők közt. A fő a bal vállra hajlik, a szem az ég felé tekint. Szenvedés és ihlet mesteri és megható varázstól tükrözi a nemes arc.

A kereszt aljánál a Krisztushoz tartozók csoportja. Mária leborult; összekulcsolt keze Krisztus lábain, arcát ráhajítja kezére. Csak arczéle látszik, de elég tükre az anyai fájdalomnak, a gyöngéd női szépségnek. Mária Magdolna térdre roskadva két kezével takarja el arcát. Bájnos női alak, vöröses leomló hajjal. Finom, hosszú ujjai egészen elfedik arcát, mégis sejtetik szépségét. A harmadik női alak Mártha. Balját a keresztnek feszítve, mintegy föllemelkedik e pillanattal, s arcát keservvel és borzalommal fordítja Krisztus felé, míg jobbjával mintha az eget igazságát hívna. A bibliai

szent asszonyok előtt János nyulánk alakja áll, hosszú vörös tógában, sápadt arccsal, meredt tekintettel. A kereszt tövéhez hátulról egy tanítvány borul mély fájdalommal.

Ez a csoportozat, a föl-feszített Krisztussal, a fájdalom annyi különböző fokozatával, tökéletes egész kép, megragadó és áhitatot gerjesztő. A művész külön is megfestette, s az országos kiállításban akar vele részt venni. Nagy festménye ki tudja hol lesz akkor.

A föl-feszítés tanui már távozóban vannak. De leküzdhetetlen varázs tartja meg vissza őket, hogy ismét és ismét egy tekintet vessenek a keresztúra. A hóhér fölkapta vállára letráját, baljába szekerczét. Ez az izmos vad alak, szivtelen megvetéssel nézi le a kereszt alatti csoportozatot. Egészen az előtérben, a jobb oldalon, a köziklán egy római katona ül, kezében készen tartva a láncsát, hogy Krisztus oldalába döfje, mihelyt parancsolják. Tekintete a tömeg fölött oda irányul, hol egy lóháton ülő római centurio emelkedik ki a sokaság közül. Ez sima, kővér arc; gögös és rideg, mely mintha türelmetlenül várna, hogy mikor adhatja meg a jelt a katonának. Egy másik római katona, két kezével maga előtt kifeszítve dardáját, háttával nyomja vissza a tolongó tömeget, mely a keresztnek egész közelébe akarja férni. E visszatartott tömegben a kíváncsiság ütögeti föl fejét, s kinyújtott nyakkal keres rést, hogy a tragédiát láthassa, vagy megdöbbenve tartja vissza magát, mert már mezelegelte a látványt és lelke háborog. A megdöbbenés heves kitörését tanúsítja a képek egész előtérében egy suhanec. Arca arra a legényre emlékeztet, ki a másik Krisztus-képen is egészen az előtérben állt, s előre hajolva nézte részvét nélkül Krisztust. Most, a mint távoztában még egyszer visszafordul, iszonyodva terjeszti ki karját. Bizonyára soha sem fogja elfeledni, s talán az új vallásért ő is meghal. A kép középső részét elfoglaló tömegből még lovas rómaiak és magasabb helyre fölkapaszkodók jellemzetes alakok látszanak ki.

Harmadik csoport foglalja el a kép bal- oldalát: a birák, a farizeusok, már visszatérőben a Golgotháról. Szürke paripán, fehér köpenyben egy előkelő lovag még egyszer visszafordítja fejét Krisztus felé, s mély megrendüléssel nézi. Egy fanatikus ember, szintén lovon, kárörvendőleg tekint a keresztre: «Szállj le, ha isten fia vagy.» Két alak, egy öreg és ifjabb, vitakozva haladnak. Az öreg mélyen magába merül, nem is hallgatja a mit társa beszél. A kétség és a lelkiismeret háborgása ül egy ősz arcán, a mint őt szintén visszavonja még valami, hogy ismét egy pillantást vessen a keresztre. A távozó csoport előtt egy futó alak, dult orczával; keblén az öltönyt tépi. Sokan Judásra gondolnak, de Judás már akkor megbüntette magát. Vagy talán a legenda Ahas-verusa?

E tömegnek csaknem a zsvaja is hallatszík, oly élettelen.

Ha elteltünk a főbenomással, gyönyörködhetünk a részletekben. A kezek sokféle mozdulata is egyike a kép sajátosságainak. Az indulatok, érzések nagy skáláját végig kíséri a kezek akciója, a legváltozatosab alakban. Valódi tanulmány-részül szolgálhat Mária összekulcsolt keze.

A festmény nemcsak egy nagy tragédiát ad elő, megrázó drámaisággal, hanem az eszmét is hirdeti, melyet megőlni nem lehet.

Munkácsy ismét remekművet alkotott. Most már egy újabb Krisztus-képre gondol: a föl-támadásra, az eszme győzelmére.

A TERMÉSZET NAGY CSAPÁSÁI.

— Éhhalál. Tűzhányók kitörései. Földrengés. —

A folyó évi «Annuaire de Bureau des Longitudes»-ben a természet nagy csapásairól értekezik a jeles természetbuvár, Faye, mire hihetőleg a múlt évi ischiai és jávai nagy katasztrófák szolgáltattak alkalmat. Értekezését azzal a megjegyzéssel kezd: talán elő az idő, melyben a civilizált nemzetek költségtvetéseiben mindig lesz előirányozva egy bizonyos összeg a kikerülhetetlen csapások által okozott károk megtérítésére, mely alapon a nemzetek kölcsönös biztosító társulatát alakulandnak a természeti erők ellentámasztásának és elháríthatatlan kitörései ellen.

De a tudomány már eddig is tett valamit oltalmunkra a dühögő elemek vagy természeti más csapások szörnyű pusztításai ellenében. A villámhárítók felfogják a mennykőt házaikról; a keleti dögvész és a belpokosság csaknem merőben elenyészett. Más nemű ragályok okát Pasteur észrevehetetlen titokzatos teremtmények — növényi csírák vagy állati mikroba — hatásában találta s ezért reméljük, hogy tudni fogjuk ezeket is ellensúlyozni.

Vannak azonban a természetieknél iszonyúbb csapások is, melyeket megfékezni sokkal inkább hatalmunkban állana, ha a jőzőn ész kellő befolyása érvényre jutna. Ilyenek a háborúk és a forradalmak. Sem a tűzhányók, sem az árvizek, sem az éhhalál, sem a pestis nem okoznak akkora pusztításokat, mint ezek a mimagunk által nyakunkra zúdított nyomorúságok.

Faye a természeti csapások között első helyen az éhhalált veszi vizsgálat alá. Az éhhalálról a legrégibb emlékezés az, mely a bibliai József minisztersége alatt fordult elő Egyiptomban. Az előrelátó férfi, — mint mindnyájan tudjuk, — ezt a csapást a bú esztendőök terméseiből raktározott gabonával enyhítette, és példáját azóta különböző országokban követték. Egyiptomban az aratás mind e mai napig nagyon bizonytalan, ott minden nem a helyi esőtől, melyek nem léteznek, hanem az egyenlítő alatti távol vidékeken lehellő esőktől függ. A Nilus ugyanis ott ered és a szélességi 7-ik fokon innen mellékfolyót nem vesz magába. Az ezen a fokon túl lehellő esőktől függ Egyiptom földének megáztatása, ez az egyetlen, de nélkülözhetetlen feltétele az aratásnak.

A József idejében és előtte ezer évvel Egyiptomot mindig megtizedelte az éhhalál, valahányszor a Nilus nem nőtt meg annyira, hogy a földet megöntözze s bevonja termékeny iszappal. A szomszéd tartományokat, a föníciai partokat, Kis-Ázsiát, Görögországot, Sziciliát és Észak-Afrikát az ott lehellő helyi esők megmentették ettől a csapástól. Akkor még nem létezett tengeri kereskedés. A két oldalról homok-sivatagokkal körülzárolt Egyiptom csak saját termékeivel való bőles gazdálkodásra számíthatott. Későbbi korszakokban a tengeri kereskedelem megmentette Egyiptomot az éhhalál veszedelmétől. Bő esztendőben meggazdagodott fölül-és gabonája kiviteléből, a szűkös aratások idején pedig volt miből vásároljon külföldön és beszállítsa az alexandriai kikötőn.

Nem nagyon messze van az a jövő, mikor Abissziniában és azon túl a Nilus és a belezsakadó folyók mentén, Kairóval távirddal összekötött megfigyelő állomások lesznek, és ekkor az egyiptomiak hónapokkal előre meg lehetős pontossággal fogják tudni, milyen magasra nő a Nilus mindegyik áradása alkalmával, és a szerint rendezhetik be magukat.

Más országokban az eső okoz éhséget, a szerint a mint vagy igen kevés, vagy felette sok hull. Ezt a csapást ott érzik legkegyetlenebbül, a hol a nap monophagus, azaz csak egyetlen, vagy főként egyetlen, tápszerrel tartja fenn életét, mint Indiában és Kínában rizsszel, Irlandban burgonyával. Ha nincs eső, a rizs — ez a magtermő növények legzomjabbika — nem terem; szintegy, ha az esőzész igen sok és huzamos, a burgonya gyökereit elpusztítja egy gomba-faj.

A száraz korszakok nyitván némi általános törvényt követnek, mely a légkör felsőbb áramlataitól függ. Ennek a nagy feladatnak megfejtése inkább az egyenlítő alatti, mint a sarkok körüli tünemények megfigyelésétől függ; következőleg amaz kellene szorosán tanulmányozni, mert a sarkkörökön belől levő figyelő állomások, a mellett hogy szörnyű kínosak és veszélyesek, csak közvetett adalékokkal járulhatnak az időjárás tudományához.

A száraz és nedves korszakokat próbálták összeköttetésbe hozni a napfoltok legnagyobb és legkevesebb számával. De semmi olyat nem tudtak bizonyítani, a miből megállható szabályt lehetne alkotni. Utóvégre is rájönnék, hogy e két rendbeli tünemény között semmi összefüggés sincs, s nagyban csatlakoznak, a ki a napfoltok meglétéből vagy hiányából áradásokat, szárazságot vagy épen éhséget jósolna.

E tünemények gyakori változásai között az az egy megnyugtató, hogy mint a földteke egyik részét a másik, szintegy egyik esztendőt a másik minden bizonynyal teljesen kiegyen-

liti. Ha a szárazföld egyik részén nincs eső, a másikon van, de az egész féltekén semmi- esetre nem hiányzik; következőleg ha egyik országban rossz az aratás, más közelebb vagy távolabb levő tartományokban bőséges lesz, a hajózás meg a kereskedelem pedig el tudja szállítani az egyik ország fölőlegét a kevésbé megáldott országba. Czirvilizált népeknél nem létezik az éhhalál csapása. Csak is a szerföltött nagy és egyetlen tápszerre szorítóköz khinai és indiai élepszégekél fordul elő, a kik el vannak szigetelve a világ többi részeiétől, vagy Dél-Amerika némely vidékein, a hol nincsenek közlekedési eszközök. A civilizáció fejlődése minden bizonynyal eltörlő az éhhalált, mind a mellett, hogy annak természeti okai korántsem állanak hatalmunk alatt.

«Tűzhányók aludni» bizonyára nagyon nyomós és sokat jelentő közmondás; mert ha a tűzhányók csak némi tekintetben hasonlítanak is egymáshoz, abban az egyben teljesen egyformák, hogy kitöréseik nagyon szabálytalanok, koránt sinesen meghatározott időszakokhoz kötik. Például, ugyanazon környékben, melyben a Vezuv, az Etna van, találjuk az Epomeot Ischia szigetén, mely csak a XV-ik században tört ki egyszer, és a Strombolit, a mely a közelebbi háromezer esztendő alatt minden negyed órában kitör. Meg-megszakadó lobbansáival, emlékeztet előtti idők óta, lámpatoronyul szolgál a hajósoknak.

A tűzhányó látszólagos nyugalmában pillanatig sem lehet bízni. A Vezuvot történelem előtti időkől fogva kialudottnak tartották, míg a nagyon is elbizakodott lakosságok ki nem ábrándította a Titus uralkodása elején, 79-ben egy iszonyú katasztrófa. A hegy oldalát akkor az a szőlőfaj borította, melyből készül ma is a Lacrima Christi. A tenger felé lankás és csaknem lapos, iszonyú nagy kraterén immitt-amott esővízes pocsolyák, nagy gesztenyefa-csoportok, láva-sziklák, tájtékövek és barlangok voltak. A hely alakja jelezte, hogy hajdan tűzhányó lehetett, de senki sem gyanította, hogy az anyyi évszázad óta kialudt tüzek hirtelen újból ki fognak törni. E mezezőfolthatatlan történelmi előzmények után, minden tulzás nélkül állít-hatjuk, hogy ámbár a hegy oldalára vasutat építettek két állomással, negyvenöt lőreju mozdonnyal, derék vendégül, posta-, távirdd-hivatallal és muzeummal, könnyen megeshetik, hogy az egészet, az az egész kúpot minden rajtalevőkkel egyetemben, egyszer légbőlrepíti egy robbanás vagy előnti a láva-áradat.

Azonban a legnagyobb hihetőséggel előbb figyelmeztetni fogja azokat, a kiknek tetszeni fog számbavenni ezt a figyelmeztetést. 63-tól kezdve mindegyre éreztek volt földingást s ezek a rázkodások rövid időn oly komolyakká váltak, hogy Pompejének nagy részéből kiköltözött a lakosság. De látva, hogy nincs komoly baj, rövid időn visszaköltöztek. Megrongált házaikat már teljesen kigazították volt, mikor a 79-iki nagy kitörés három egész virost eltemetett.

Hasonló figyelmeztetés történt az 1631-iki borzasztó katasztrófa előtt is; ez a kitörés oly iszonyu volt, hogy a gőz- és hamu-oszlop tíz, tízenegyszer láb magasra emelkedett; a hegy oldalán legelő csordákból néhány percz alatt hater darab pusztult el. A számtalan nyilvánon kiomló tüzes láva-folyamok Torre del Greco, Portici és más helységek felé vették irányukat. A lakosok nem gondoltak menekülésre, míg késő nem lett. Négyezer ember vesztette életét, részben a lehellő tüzes anyagok verték agyon, részben két lávafolyam közé szorultak. A mely házakat a láva elérte, azokat vagy elseperte, vagy eltemette. Ekkor vették észre, mekkora esztelenség volt ügyet nem vetni a Vezuv figyelmeztetéseire. A kitörést megelőzőleg földalatti morajokat hallottak, gyakori földrengés éreztek, a kutakban a víz megapadott, megzavarodott, a kraterén nőtt előfűk gyökereitől kivetődtek, ledőltek. Minden jelezte a közelgő kitörést; de a lakosság vagyonaéhoz, házához, földjeihez ragaszkodott s nem birta elszállni magát, hogy idején meneküljön.

Mikor a kitörések szelideknek látszanak, akkor sem lehetünk arról biztosak, hogy egész lefolyásuk ilyen lesz. 1872-ben a Vezuv szép látványt nyújtott. Ápril 23-ikán a kúpot csaknem merőben beborította a krateréből közvetlenül ömlő láva. Számos kíváncsi népség ment

ki, hogy közelebről szemlélje a történéndöket. De látva, hogy ezek a lávafolyamok megállapodtak, 25-ikén amaz egyetlen folyam felé tödultak, a mely a kúp aljában alakult nyilvánon ömlött. Palmieri, kit a seismograph figyelmeztetett, hogy ez egyének helyzete veszélyes, tudatta velők a veszélyt, de haszaltan.

Az «Opinione» így ír: «A Resinába és innen a Vezuv felé vezető utat iszonyu tömeg ember lepte el, és elszéledt az előbbi kitörésekből maradt hideg láván, hogy annál jobban láthassa az előnyomuló tűzfolyamot. Hirtelen némi földalatti moraj hallszott, mely elyomta a most már igazán megremült tömeg ijedt sikoltozásait. Egy még hangosabban dörgő moraj következett s abban a szempillantásban a Palmieri obszervatoriuma mellett egy tüzet hányó iszonyu repedés keletkezett, az izzó láva, a kit csak elért, mindenkit elpusztított. Sokat az örvény nyelt el; a ki tette futásra vette a dolgot; de a futás a hegyes köveken, éles törésű salakokon csaknem lehetetlen volt, e kívül a szaladókat a füst- és gőz-fellegek annyira vakították, hogy nem látták, hova teszik a lábukat. Ez alatt sustorogva, pattogva — mint mikor a forró zsírba vízesepek hullanak — nyomult előre a láva s terjedt szélesebbre, mint valamely hig sár-folyam.» A távolabbra fekvő falvak lakosai Nápolyba futottak; egynekemylek nem érezték bátorságban magukat, míg Rómáig el nem jutottak.

A Krakatoa közelebbi kitörése még több élő lényt pusztított el, mint az előbbi nagy földrengések. Átlagos számítás szerint az áldozatok száma fölmegey harmincezerre. Az egyszerű és senkit sem bántó lakosok boldogul és megelégedve éltek a holland atyáskodó kormány alatt, abban a hitben, hogy a föld egy nagy tányér és egy rengeteg nagy kigyón nyugszik, melytől a legmélyebb tisztellett viseltettek; rendkívül megrémülték hát, mikor a földet lábaik alatt mozogni érezték. Egy szemtanú beszéli, hogy közülök sok lehajlott a földre s két tenyeréből beszélő-csővel alakítva, le-lekiáltott a kigyónak: «Vigyázz, gondold meg mit művelsz, itt emberek vannak!» Egy percz múlva senkit sem lehetett látni, senkit, csak a vízbefult lakosok holtmeit.

(Vége következik.)

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

A Budapesti Szemle szeptemberi kötetében az első közleményt Rajcezi István, Moszkvában élő hazánkfa írta, ki Oroszország vallásos viszonyait ismerteti, fölmutatva a többféle vallási szektában, hogy mily zilált és forrongó a nép vallásos élete, dacára a látszólagos hitességnek és hivatalos egyházi vallásnak. Jekelfalussy Józseftől a magyarországi nemzetségekről találunk érdekesen feldolgozott adatokat, melyekből kitünik, hogy a magyar birodalom sokféle nemzetsége közt nemesak szellemileg van fölényben a magyarság, hanem számbéllieg is, mert Magyarországon majd 47 százezlek a magyar, míg az oláh 17, a német, tót egyenkint 13 százezlek. Horvátország számbéllásával is a magyarság túl van a 41 százezleken, a horvát-szerb pedig 15 százezlek. A tanulságos közleményt egy külföldi könyv ismertetése követi: «Egy álmadozó naplója». Végh Arthuról, ki a Genfben elhunyt Amiel Henrik naplójáról ír, olyan munkáról, mely írójának nevé halála után hozta forgalomba a francziák közt, mert naplójában szellemes és eszes följegyzések, nézetek, itéletek maradtak fent társadami és böleleleti kérdésekről, költőkről, stb. «Mozgalmak az egyetemi rendszer ügyében» czim alatt kapjuk dr. Szabó József rektorának a budapesti egyetemén május 14-én tartott általános érdekt beszédjét, mely a legfelsőbb oktatásügy fejlődésének és történetének egész képe. Még folytatása következik. Elbeszélést a mult évtizedek egyik jeles francia írójától, Mérimée Prosperolt fordított Csurgó György «Lucretia asszony utazása» czimen. Szász Károly «Ithon» költeménye egy családiai idyll, mely érzés meleg hangjával. Petrarca szorgalmas magyartitása, Radó Antal pedig az olasz költő szonettjeiből tized közöl. Fekete Ignác egy gazdaságtörténelmi munkát (dr. Kahntól «A kamatláb története Németországon a jelen században») mutat be, mely fontos közzgazdasági kérdést tárgyal. Dr. Duka Tivadar Londonban élő érdemes hazánkfa is a kötet munkatársai közt van, itt közölve ama felolvasását, melyet

Körösi Csoma irodalmi hagyatékának bemutatásakor a londoni Royal Asiatic Society egyik ülésén tartott, s melyről akkor bővebben is tettünk említést. Közi Csoma irodalmi hagyatékának jegyzékét is. E hagyaték Malan tulajdonosa volt, de Duka közbejártására a magyar tud. akadémiának ajándékozta. Végül az „Értesítő” rovat alatt könyvkiadásokat találunk Wertheimer Ede „Ausztria és Magyarország a század első tizedében” történeti művéről, Przewalszki orosz ezredes közép-ázsiai utazásáról, melyet Csopely László fordított magyarra. Wielandnak „Az Abderiták” szatirikus művét pedig, mely az „Olcsó könyvtárban” most jelent meg, Heinrich Gusztáv ismerteti, stb. A „Budapesti Szemle” előfizetési ára egész évre 12 frt., félévre 6 frt.

Az erdélyi muzeumegylet bölcselet-, nyelv- és történelemtudományi osztálya is füzeteit indított meg az osztály dolgozatainak közlésére. Az öt ivre terjedő első füzete most hagyta el a sajtót. Tartalmát Brassai Sámuelnek egy szanszkritból való fordítása nyitja meg, „Hitopadesa” (jó tanács), melyet a jeles tudós „fordítás-kísérletnek” nevez. Hegedűs István „Bánk bán” jelleméről ír, részben polenikus cikket dr. Ferenczi Zoltán ellen. Csernátói Gyula pedig „Petőfi hatásának pár titkát” fejtegeti. Máthé György hosszabb dolgozata Catullusról szól, mint Sappho és Callimachus utazójáról.

A községek kézikönyve, a községekre vonatkozó törvények és miniszteri rendeletek betűrendes gyűjteménye, írta Gyalogváry A. ügyvéd. Gyakorlati használatra szerkesztett könyv, mely betűrendes sorozatba szedi össze a községeket érdeklő intézkedéseket. Például ha valaki a „kézbesítés” ügyéről akar fölvilágosítást, és szót keresi föl s megtalálja az illető cikkcske alatt az erre vonatkozó tudnivalókat, a törvényekre való utalást, vagy szokásokon alapuló szabályokat. Tehát lexikon alakban van szerkesztve a könyv, s tartalma tárgymutatóban is összeállítva, a könyvhez eligazodást végett. A többféle szakszótörvények intézkedésekről szóló törvények és rendeletek ekképp könnyen áttekinthető alakban gyűjtve össze, hamar fölálthatók s a kellő tájékozást is megadják. A ki községi ügyekkel foglalkozik, jó hasznát veszi a munkáinak. Budapestben Salzer A. adta ki és ára 2 frt.

Folyóiratok. Az „Ungarische Revue” júliusi kötete az akadémia legutóbbi nagygyűlésének tárgyait közli: Keleti Károly értekezését „Magyarország a világtörténelemben”, gr. Lónyay elnöki megnyitói beszédét, Fraknói titkári jelentését; kivonatban Szász Károly emlékbeszédét Arany fölött; továbbá nekrológokat Frankenburgról. — A „Keresztény Magyarok” (az unitáriusok kolozsvári közlönye) Kövály Lászlótól, Boros Györgytől, Raffaj Domokostól, Rédiger Gézáltól, Németh Istvántól, stb. közlő cikkeket július-angusztusi füzeteiben. — A Magyar-zió Szemle szeptemberi számában a főbb cikkek ezek: „A nő állása a bibliai időkben”, Maybaum Zsigmondtól; „Az antiszemitizmus eredete és történeti okai” (folytatás) Astruc Arisztidőtől; ezenkívül a zsidókra vonatkozó irodalom ismertetése és számos kisebb-nagyobb közlemény a zsidók történeti múltjáról, vallás- és nevelésügyéről.

Földrajzi Biharmegye földrajza. Biharmegye földrajzának megírására a biharmegyei és nagyváradi tanszermuzeum igazgatósága 400 frank pályadíjat tűz ki. A műnek vezérfonalul kell szolgálnia az elemi népiszkolai földrajz tanításánál és a megye részletes leírásánál. Magyarországi rövid földrajzi áttekintést adnia. A mű fiz. tizenöt nyomtatott ivnél nagyobb terjedelmű nem lehet. A pályamunkák decz. 31-éig a tanszermuzeum igazgatóságához (Nagyvárad, fűtőszoba, Grünwald-ház) küldendők be.

Uj drámák. Cziré Csiky Gergely a nemzeti színház számára. Azime „Lydia”, s az őszkor valószínűleg már előadásra kerül.

Az operaszínházat nem Erkel „István király” operájával nyitják meg, hanem operai egyveleggel. A próba-termek nem készültek el, s az új operáról ezért kellett lemondani, noha a nemzeti színház próba-termei, hol eddig is tanult az opera, most is megvannak. A megnyitói előadás eredeti dalművek részleteiből állítják össze, s részt vesznek benne a színház összes elsőrendű tagjai. „Bánk bán” első felvonásában Maleczky és Saxlehner Emma asszonyok, Hajos, Ney és Pauli szerepelnek. Ezt követi a „Sába királynője” (a magyar születésű Goldmark operája) első felvonása, Turolla Emma kissasszonnyal, ki a czimszerepet magyarul énekli. Szigetiné asszonnyal, Broulikkal és Odryval. Végül „Atala”

harmadik felvonásában Bartolucci Viktória és Koridin Marika kissasszonyok és Gassi lépnek fel. E felvonás nagy ballet-egyvelegében mutatja meg magát Coppini k. a. és a tánczkar s így külön ballet nem lesz. Az első előadásra az udvar számára hat páholy van fenntartva. Albrecht főherceg, kit budai kormányzó korában sem lehetett magyar előadáson látni, szintén jelen lesz kíséretével.

A második előadás valószínűleg „Romeo és Julia” lesz s ebben lép fel először Perotti, a harmadik előadásban „Lohengrin”-ben, pedig Reich Irma k. a. Erkel Ferencz új operája csak október első felében kerül színpadra, a czimszerepben Odryval s Gizella szerepében Turolla kissasszonnyal. Schauer Ferencz „Abencerrage” új operáját novemberben szándékoznak előadni.

A budai várszínházban Feleki Miklós igazgatása alatt októberben kezdik meg az előadásokat. A nézőtér teljesen átalakították s az első emeleti páholyok elé 40 üléses erkélyt is készítettek. Feleki hírlapilag kéri föl a drámaíródalom terén működőket, hogy vállalkozását szellemi műveikkel is támogassák. „Blaháné” is e színházhoz szerződött.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A magyar tudományos akadémia főtítkári hivatala felszólítja a tagokat, hogy az 1884. évi írói munkásságuk eredményét, illetőleg közrebecsoltott vagy sajtókész dolgozataiknak jegyzékét az 1885. évi akadémiai Almanach számára f. hó 20-ig az akadémia főtítkári hivatalához küldjék be. Az utolsó nagygyűlésen megválasztott tagoktól, valamint azoktól is, kik eddig munkálatait jegyzékét be nem küldték, összes irodalmi munkásságuk elősorolása kívánatik. Minthogy az elmúlt években a tagoknak csak egy része felelt meg ennek a felhívásnak, tekintettel az Almanach e részének irodalomtörténeti jelentőségére, a títkári hivatal különösen felhívja erre a tagok figyelmét.

Az országos erdész-egyesület Pécsen tartja az évi vándorgyűlést, és pedig szeptember hó 15., 16. és 17-ik napjain. A városközönsége már élénken foglalkozik a derék vendégek fogadtatására, ellátására s szórakoztatására szükséges előkészületekkel.

A magyar írók segélyegyletének tőkéje az év első felében 1100 forinttal gyarapodott; a régibb alapítványból 200 forintot fizettek be, adomány pedig összesen 2130 frt érkezett. Segélyezésekre 5465 frtot fordított az egyesület; ebből 4840 frt rendez félelvi segély 51 félnek. Az adományokért Vadnai Károly, egyleti titkár, hálás köszönetet mond, s egyszeremind kéri az irodalompartól hazafak, honleányok, pénzintézetek további nagylelkű áldozatkészségét e célra, mert a segélyegylet évi kiadásai évről-évre szaporodnak, s az alapítók és adományozók száma az utóbbi időben jelentékenyen megnőtt.

EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

A budapesti tudomány-egyetemen e hó első napján tartották meg az iskolai év megnyitói ünnepélyét, az új rektor és dekanok beigtatását. A díszterem emelvényén az egyetemi tanács tagjain kívül megjelent Pauler Tivadar igazságügyminiszter is, kit szép emlékek kötnék az egyetemen, s ünnepélyein nem is szokott hiányozni; továbbá Tanárky Gedeon közoktatásügyi államtitkár. Dr. Szabó József, a múlt évi rektor, hosszabb beszédben emlékezett meg az egyetem elmúlt évi eseményeiről; aztán levette nyakáról a rektori lánczot s az új rektor: dr. Bita Dezső theologiai tanár nyakába akasztotta. Haoszlót tettek a régi dekáknak is, utódaiknak adva át a múlt évben viselt hivatal jelvényeit. Csak Balogh Kálmán orvoskari és Lengyel B. B. bölcseleti dekáknak tartották meg lánczukat, mert újra megválasztatták. Ezután az új rektor tartott hosszabb vallás- filozófiai értekezést, fejtegetve az egyetem fontosságát s a vallás és tudomány közti kapcsolatot. Ezzel az ünnepély véget ért.

A budapesti ref. egyház lelkesítő állására e hó 2-ikán történt meg a kijelölés. Szász Károly miniszteri tanácsos és superintendentus ellenében csak egy folyamodó jelentkezett: Pazar István, de folyamodóványa mellé semmi oklevelet és minősítvényt sem mellékelte s így kérvénye figyelembe nem vétendő. A lelkesítő állásra Szász Károly egyhangulag jelöltetett ki. A lelkesítőgyűlés e hó 28-án lesz, a püspöki beigtatás pedig októ. 25-én s ez utóbbi napon tartják az elhunyt Török Pál superintendentus gyász-emlékét Szász Károly, püspöki beigtatását Nagy Péter erdélyi püspök fogja végezni.

Az unitárius egyház főtanácsa aug. 31-én tartotta évi nagygyűlést Kolozsvárról. Megjelent Ferencz József unitárius püspök. Dániel Gábor főgondnok, dr. Brassai Sámuel, dr. Berde Áron és még számos egyházi és világi tanácsos. A püspöki jelentés kiemelte, hogy Segesvárt új leány-egyház. Hódmezővásárhelyen főlk-egyház alakult és Brassóban szintén szükség van rendes lelképítésre. A hitközségek múlt évi pénztári maradványa 11,962 frt, közadókészletből összegyűlt 1209 frt; a terményekben szintén tetemes gyarapodás mutatkozik. Az egyházi tanács folyamodott a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz, hogy az egyházat ezentul hivatalosan „magyarországi”-nak czimezzék. A nyugdíjintézet évenként erősbödik s már több elagott lelkész kapott nyugdíjt; nemsokára ismét huszan lépnek nyugdíjba. A külföldi unitáriusokkal az érintkezés ép oly szíves volt, mint eddig. A londoni akadémián már kilenc magyar unitárius pap és tanárjelölt vészett.

MI UJSÁG?

A király az aradi hadgyakorlatokról e hó 3-án esti 8 órakor utazott el, s aztán megszakítás nélkül ment egész Angernig, hová e hó 4-ikén reggel 7 órakor érkezett, s azonnal kilovagolt a hadgyakorló tere, Dürnkutba, onnan pedig a Morva magyar partjaira, hol gr. Esterházy poszonyi főispán üdvözölte. Ő felsége szállása Malaczkán, a hg. Esterházy kastélyban van.

Aradon a király elutazásakor az összes testületek és egyletek kinyulnak s az indóházban megjelent gr. Szapary pénzügyminiszter, Arad- és Temesmegye főispánai, Németh József czimzetes püspök, Mihályi Iugosi, Metianu aradi, Pável nagyváradi g. k. püspökök, Angyelic szerb pátriárkha, stb. Kezével ő felsége érkezése előtt József főherceg is megjelent. A királyt a bejáratnál Tabajdy aradi főispán fogadta, kitől pár szó váltása után elbucszott. A váróteremben egyenesen Angyelic pátriárkha elé ment, megköszönve megjelenését, majd Németh püspökkel váltott néhány szót s aztán Ormós Zsigmond temesmegyei főispánhoz fordult és arra kérte őt, hogy az összes községeknek, melyeken keresztül vonult, és melyekben új rendkívül szíves fogadtatásban részesült, királyi köszönetét tolmácsolja. József főhercegre kezét szorított és meghajtva magát, a jelenlevők zajos éljenzése közt kocsiába szállt. Pár perc múlva az nđvári vonat dörgő éljenzés közt kirobogott a pályaudvarból.

Király ő felsége elutazása előtt Kállay udvari tanácsos által Salacz kir. tanácsos polgármesternek gyémántokkal kirakott szelencét adott át. Urbányi főkapitány, Bárdi alkaptány és Bérczy Alajos város-gazda szintén értékes ajándékokban részesültek.

Jókait felvidéki utjában mindenütt azzal a tisztelettel fogadják, melynek nyilvánításában legbensőbb érzelmeit fejezi ki mindenki a koszos költő iránt. A hol pedig megfordul, rokonszemes lényének is maradandó emléke marad. Aranyidőnk az érez-bányát, a kohót tekintette meg. Jászó előtt, a rudnoki fűrdeőben, a prémontrei kanonokrend és a metzenzéli lakosság nevében küldöttség üdvözölte Jókait; tiszteletére a rudnokiak nemzeti viseletükben gyűltek egybe és néptünpélyt rögtönöztek. Jászóban dr. Kubinsky egyházi író és helytönes perjel, a rend kormányzó tagjai jelenlétében üdvözölte Jókait, ki itt megtekintette a levéltárat, a templomot és a környéket. Metzenzef, Torna, Szepsi, Gőncz, Telkibánya Hollóháza, Füzér, Ránk, Veresvágás, Szikszó, Boldogkő-Váralja, stb. vetélkedtek Jókai szíves fogadtatásában. Múlt hó 26-án tért vissza Kassára, ha a püspök vendége volt. Aztán még tovább folytatta utját.

Trefort miniszter Angliában. A közoktatásügyi miniszter, az őt ért családi csapás után Angliába utazott, s több hetet töltött ott. Londonba érkezte után megtekintette a nemzetközi egészségügyi kiállítást South-Kensingtonban, a nemzetközi ipar-kiállítást a Kristály-palotában s számos más közintézményt. Innen kiment a Wight szigetre, aztán Anglia több városának meglátogatása után visszatért Londonba. Itt a miniszter folkereste Greger Miksa hazánkfiát, kinek nagy borkereskedése van, s érdeklődéssel hallgatta meg a magyar borkivitel akadályairól közölt adatokat, igérve, hogy ráirányozza a kormány figyelmét. Aug. 30-ikán Trefort a magyar egyetel helyiségében tett látogatást. Az elnök (dr. Duka), valamint a titkár (dr. Perlaký) távollétében, az egyetel egyik alapítója s a magyar gyarmat nesztorja, Diósy Márton fogadta. Soká faszeltelt társalgott az összes jelen voltak, kik vagy huszan lehettek, köztük két angol magyar-barát: Winton őrnagy és Wingate, az egyetel ügyésze. A miniszter élénk érdeklődéssel tudakozó-

dott az egyetel viszonyai után. Trefort már utban van hazafelé.

Munkácsy és neje e hó 3-án elutaztak a fővárosból a felvidékre. Először Ipolyi Arnold püspökhöz mentek, Szentkeresztre; aztán Felső-Magyarország több helyét látogatták meg. Harkányi Frigyes képviselő is meghívta őket birtokára, Ujvilágra. A magyar államasut igazgatósága oly előzékeny volt a művészpár iránt, hogy a mint értesült a lapokból utazási tervükről, az államasutakra szóló tiszteleti jeggyel kívánta kifejezni elismerését. Munkácsy és neje a Budapestet töltött napok alatt nagyon igénybe volt véve a vendégszeretet és tisztelet nyilvánulásai által. Estélyeket, ebédeket rendeztek tiszteletükre. Munkácsy és neje e szíveséget szintén estélylyel viszonzták, melyet e hó 1-én rendeztek az „Angol király”-ben, Rácz Pál zenéje mellett.

Szeged albuma gróf Tisza. Mikor gr. Tisza Lajos szegedi királyi biztos Szegedről elbucszott, a törvényhatóság elhatározta, hogy a bucsú-közgyűlés jegyzőkönyvét művészi kivitelű albuma foglalva adja át a volt királyi biztosnak. A város az album elkészítésére nézve tanácsért a budapesti országos mintarajztanoda igazgatójához, Keleti Gusztávhoz fordult, ki az ügyben készséggel ajánlta föl szolgálatait. A készitendő albumban Szeged újja építésének nevezetesebb műveit tervezik ajeles festményben. A festmények az aquarelben jeles Rauscher Lajos mintarajztanoda tanár készíti, ki e végből Keletivel együtt közelébb több napig volt Szegeden, vázlatok fölvetéle végett. Az album aquarel-képei a következők lesznek: a czimkép, a hid, Ujszeged, a színház, a kioszk, a református templom és egy árvíz-kép.

A nemzeti muzeum gyűjteményeit a nyári időszakban évről-évre több külföldi tudós látogattja. Az idén is sokan megfordultak a muzeumban. Ilyenkor kitűnik, hogy hallottak ugyan a gyűjteményről elismerő nyilatkozatokat, de a régiségár, az ásványtár gazdasága és rendezettsége egészen meglepi őket. Dr. Welsky, berlini egyetemi tanár is így jart, ki az ásványtár kívánta megismerni, s mikor végig tekintette, kinyilatkoztatta, hogy tanulmányozására nem elég a pár nap, a mit részánt, hanem hetek szükségesek. Gazdagására nézve a harmadik ásványtárnak tartja, a szakszerű berendezést pedig mintaszerűnek.

A történelmi arcképcsarnok helyisége a budai királyi palota bazárjának első termeiben már annyira kész, hogy legközelebb hozzá lehet kezdeni a képek rendezéséhez. A tiz egymásra nyíló terem falait festik most. A képek rendezésére nézve a miniszterium részéről még eddig semminemű utasítás nem érkezett az országos képtár igazgatóságához, mely a képtárnak rendezésével megbízott s e szerint az arcképcsarnok aligha fog október elején megnyitni, a mint eleinte terveztek.

A főváros fejlődését nagyban mutatják a budapesti statisztikai hivatal által összegyűjtött adatok. Az építkezési kedv már tavaly túlhaladta a hetvenes években uralkodott nagy vállalkozásoknak, melyeknek aztán az 1873-iki krach lett megszakítója s csak 1879-ben kezdett élénkésé támadni. Tavaly 443 helyen építettek, s az építkezések közt volt 186 új ház, e közt 22 háromemeletes. Az építkezésekre 7,628,900 frtot fordítottak; ebből a nagy összegből a budai részre félmilliót sem jut. Az építkezésekre az idén már egész rohamos jelleget öltöttek, úgy hogy a téglagyárak nem képesek a szükségletet kielégíteni. Egyéb adatok is mutatják Budapestnek az európai kontinensen is mutatják emelkedését. 1874-ben 137,429 adózó befizetett 6,607,842 frt adót, tavaly 171,706 fél 9,094,511 frtot. A tévérdánál feladott e érkezett sürgönyök száma 1874-ben 831,085 volt, tavaly már 1,326,209; a légszesszorgasztatás, mely 1866-ban nem tett másfél millió köbmétert, tavaly már tizenegy millió köbméterre emelkedett.

Az állatkertnek mozgalmas napjai voltak a nyáron. Az igazgatóság mindig gondoskodott valami vonzerőről s közönség nem is hiányzott. A szingálók karavánja vonzott legjobban. A karaván vezetője, Hagenbeck Károly hatteret tekintélyes állatkereskedő állandó összeköttetésbe lépett az igazgatósággal, s az összeköttetést egy bölény, egy yak-bika, egy dromedár és egy óriás hígó ajándékozásával kezdte meg. A szent-istvánapi vidéki főúrnáluk az állatkertet mindig tömegesen látogatták, de ezzel aztán körülbelül vége is van az állatkert idényének. A hívós ősi

napok, még inkább pedig a tél, nem kedvez a látogatóknak, s a hosszú tél kiadásai fölemésztik a nyár jövedelmét. Az igazgatóság a téli kiadások fedezésére minden összegel sorsjátékokat rendez, a legolcsóbbra, 10 korra szabva a sorsjegyek árát. Számos értékes állat a nyeremény. Most küldik szét e sorsjegyeket, s a főlhívás mellékelve van lapunkhoz is. Méltó a közönség érdeklődésére. Az állatkerteket mindegyiket az ismeretek szélesítő intézetek közé sorozták, talál támogatást egyes érdeklődőknek, de egészben véve mégis saját bevételeire kell számítani. Évek előtt mostoha körülmények közé jutott, ennek az időszaknak terheit is enyhíteni kellett, hogy is az évről-évre; az igazgatóság jól gazdálkodik, dolgozik a múltért, jövőért. A közönség érdeklődése támogatja, és nélkül nem is lehetne semmire. Bizonyosan most is megtalálja ezt az érdeklődést, sorsjátéka javára.

Arany mellszobra a Margitszigeten. Arany János emlékére a Margitszigeten mellszobrot fognak állítani, ama tölgyek alatt, hol az ősz költő nyári délutánokon oly édes örömet üldögélt, s melyeket meg is énekelt. A mellszobor alapötkeje javára a fürdőfelügyelőség tombolatéjeket rendezett e hó 2-án, s ez a kegyelmes célra 317 forintot jövedelmezett.

Tóth Kálmán emlékműnépén, melyet Baja városa e hó 21-ikén rendez, a tud. akadémiát Vadnai Károly és Győry Vilmos, a Kisfaludy-társaságot Szász Károly másodelnök, Beöthy Zsolt titkár és Degré Alajos fogják képviselni. Az ünnepély estélyén rendezendő hangversenyen Helvey Laura kissasszony, a nemzeti színház művésznője és Sipos Antal fővárosi zongoraművész is közreműködnek.

A kolozsvári kiállítások. Az erdélyi részek központján, Kolozsvárt, élénk, mozgalmas napok uralkodtak. A kereskedelmi és iparkamara a kormányt és Kolozsvár városa közreműködése mellett a hazai ipar fejlesztésé céljából munkakiállítás rendezett s egyúttal bemutatta a budapesti technológiai muzeum fa és vasipari osztályának kiváló darabjait s az erdélyi gazdasági egyesület állatkiallítás szakosztálya pedig állatkiallítást rendezett. Volt lövérseny is. Az iparkiallítás mindenkit a legkellemesebben lepett meg. Az emeleti termekben a technológiai muzeum, a bányászati gyermekjátékgár, a szobeni és segesvári posztó- és vászon-gyárak, a hosszafalusi faragó-iskola, a dícső-szentmártoni szövőskola gyűjteményei, segéd- és munkai stb. foglaltak helyet. Földszint tanoncok munkáit állították ki a fém-, a föld-, agyag- s üveg-, a fa-, a bőr-, toll- stb. ipar köréből, a falakat pedig a szövőiskolák munkái díszíték. A bíráló bizottság hetvenkét jutalmat fog kiosztani 357 frt értékben a 132 tanoncz-kiállítás között. A segédek kiállításában 109 segéd vett részt s ezek közt harminckilenc díjat osztanak ki 318 frt értékben. A kiállítást septe. 3-ikán zárták be.

Magyar jelmezár. Fialat festőművészeink körében élénk megbeszélés tárgyát képezi egy magyar jelmezár alakítása, melynek szükségét a magyar művészek régen érzik. A napokban értekezletet is tartottak és elhatározták, hogy a közoktatásügyi miniszter figyelmét is felhívják a mozgalomra. Történelmi festményeknek vagy épen nem, vagy csak igen ritkán találnak megfelelő jelmezeket, s a mennyiben ilyenekre mégis szükség van, kénytelenek a lengyel Matejko-féle jelmezekre fordulni. Pedig régi nemes családjaik birtokában, különösen Erdélyben, nagy számban találhatók régi képek és jelmez-maradványok, melyeknek összegyűjtése vagy lemásolása csekély fáradságba és költségbe kerülne, mig egy ily gyűjtemény hazai képzőművészetünk nézve megfizethetetlen kincs volna.

Egy vidéki könyvtár rendezése. A késmárki evangélikus liceum felügyelősége a nyár elején felkérte volt Kudora Károly egyetemi és Horváth Ignác nemzeti muzeumi könyvtárőröket, hogy az intézet 20,000 kötetből álló könyvtárát szakszerűleg rendezzék s arról katalógust és repertoriumot készítsenek. A meghívottak július és augusztus hónapokban végre is hajtották a munkát, úgy hogy az újonnan rendezett könyvtár gazdag anyaga most már minden tekintetben hozzáférhető s a budapesti könyvtárrendszer szerint tovább kezelhető. A szak-katalógust, melynek elkészítése több időt vesz igénybe, Budapestben fogják megírni a könyvtár rendezői.

Eszküvő. Halason aug. 31-én tartotta esküvőjét dr. Sass Elemér nagykanizsai törvényszéki ügyész, fia dr. Sass István tolnamegyefőúrornak, kit Petőfiről írt cikkeiről lapunk olvasói is ismernek). Bibó Róza kissasszonnyal, Bibó György földbírtokos és Szász Károly költőnk sógorának leányával, kit Kiskora óta

Török Elek balasi földbírtokos és kir. járásbíró és neje (Zseni Judit, az édes anya nővére) neveltek és tartottak örökben mint unoka-igokokat. Násznagyok voltak, a völgyény részéről: Szeremley Lajos kir. táblai bíró Budapestről, a menyasszony részéről Bibó Dénes földbírtokos s a menyasszony nagybátyja. Nyoszoló-lányok: Bibó Ida, Nelli, Vilma, Sass Matild, Tóth Gizella, Szász Ida és Margit kisasszonyok. A menyasszony testvérei s unokatestvérei. A díszes esküvőn mind a két fél rokonságának számos tagja vett részt, százan fölül, kik az érdeklődők és kíváncsiak nagy sokaságával egészen megtöltötték a balasi tágas és szép ref. templomot, hol az esketés szertartását a menyasszony nagybátyja: Szász Károly végezte, teljes szívvel adva áldását a fiatal párn. Esküvő után a násznép a nevelő-szülők házában gyűlt fényes nászlakomára össze.

A kettős ünnepre, e hó 7—8-ikára a fővárosra ismét több ólós vonat rendeznek a magyar állami vasutakon. Az utazási jegyek mellé a Munkácsy új festményének meglekintésére való jegyet is adnak. Budapestről pedig e hó 7-én reggel innét külön vonatot indul a dobsinai jégbarlanghoz.

Uj északarki expedíció. New-Yorkból azt jelentik, hogy mr. Melville, a Jeanette-expedíció főmérnöke átvette egy északarki expedíció vezetését, mely az ősszel indul utjára s a Ferencz József-földön át akarja elérni az északi sarkot. Hir szerint mr. Cyrus Field és a new-yorki yacht-klub viseli az expedíció költségeit.

A cholera déli Franciaországban szűnőfélben van. A halálozás már csak néhányra megy napenként. Annál fenyegetőbb mérveket öltött Olaszországban, hol nemcsak a halálozás nagy egyes helyeken (Nápolyban, Spezziban, Buscában), hanem a járvány gyorsan is terjed egész Olaszország területén. Népolyban e hó 2-án 69, e hó 3-án pedig 51 halt meg kholerában. Népolyban, a nagy népességű városban pusztít legjobban a járvány. Már Spanyolországban is van cholera. Az alicantei kerületben aug. 29-ike óta napenként több halalos kimenetelű eset fordul elő.

Az ó-testamentum új szövege. A szentpétervári tudományos akadémia emlékiratainak legutolsó kötete dr. Harkavy jeles orientalista tudós jelentését közli az ó-testamentumnak által fölfedezett héber nyelvű új szövegéről, mely pergamens-tekercsekre van írva. Harkavy 51 kéziratot talált, melyek közül 31 már meg van fejtve. Vizsgálatainak alapján a tudós arra a következtetésre jutott, hogy a kéziratok a tizenkettedik századból valók s hogy Ciprus szigetéről egy zsidó szektától maradtak fenn. E szekta abban tért el a többi zsidóságtól, hogy a szombat kezdetét nem péntek estétől számítoták, hanem szombat reggeltől a következő nap reggeltől. Több utazó s mások irtak e szektáról. Bár a felfedezett kéziratok több eltérést mutatnak az eddig ismert bibliai szövegtől s ezért érdekesek is, mindazáltal az eddig megállapított szöveg megváltoztatására nem fognak befolyással lenni s értékek inkább csak a philologia és archaeologia szempontjából bírlentőséggel.

Írást ismerő kutya. Sir John Lubbock, a híres angol természettudós, mint már egyszer említettük, arra adta a fejét, hogy megantitja olvasni Van nevű kutyáját. Meglepe eredményekért ért el okos állatját. Lubbock széles papírlapokra nagy betűkkel a következő szavakat nyomtatva külön-külön: „eredj”, „ehetném”, „ihatnám”, „esontót” stb. A papírlapokat sorba a földre rakta és a kutya pár hét múlva már annyira volt, hogy ura parancsára ki tudta választani a kívánt papírt és apportálta. Később odáig vitte Vant, hogy az most már a saját kívánságait is ki tudja fejezni ama benyomatott papírokok által; ha éhes, előmutatja az „ehetném”, ha szomjas az „ihatnám” felíratu lapot. Mindaddig szájjában tartja ura előtt a papírokat, mig nem teljesítik kérését s ha adott neki, a mit kívánt, szép csöndesen lefekszik. Ha ura kimezőben van és hívja ebét, Van rohan a „sétálni” szóval ellátott céduláért és diadalmasan viszi egész a kapuig. Tökéletesen érti a „esont” jelentőségét is. A dolgozószoba padlóján több „viz” felíratu papírlap van; ha az eb szomjas, felkap egyet a szájába és szalad vele az urához. Megesik néha, hogy Van eltéveszti a cédulát; ilyenkor gazdája azt a tárgyat adja neki, a mi a papíron áll, mire a kutya fut vissza és kikeresi azt a lapot, a melyen a kívánságának megfelelő dolog olvasható. Mikor az ember keresgélmi látja az ebet a papírokok közt, kétségtelennek mutatkozik, hogy Van tudja, mit akar; nemcsak megkülönbözteti az egyes szavakat, de a kérdéses szóval társítja is az illető tárgy képzetét. Kétkedők azt állították, hogy ezt a tudós kutya talán inkább a szaglás, mint olvasás vezeti. Lubbock e hitetlenek-

